

Funded by
the European Union

The European Commission support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents which reflects the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein.

Folkuniversitetet

ПРОГРАМА

VII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції «Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти»

секція

«Environmental Education: Synergy of Experience of Ukrainian-European Relations»

in support of the Erasmus +
within the framework of the Jean Monnet project
101085524 — EcoEdEU — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH

Вінниця, 26-27 березня 2024 року

Міністерство освіти і науки України
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла
Коцюбинського Національний Еразмус+ офіс в Україні
Інститут модернізації змісту освіти
МОН України Інститут обдарованої дитини
Національної академії наук України
Вища Школа Humanitas (м. Сосновець, Республіка Польща)
Pedagogium. Вища школа соціальних наук у Варшаві
(Республіка Польща) Зеленогурський університет
(Зелена Гура, Республіка Польща) Резекненська академія
технологій (м. Резекне, Латвія)
Публічний інститут «Тракайський центр просвіти»
(Литва) Фолькуніверситет (Швеція)
Український державний університет імені Михайла
Драгоманова Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка Національний
університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.
Шевченка
Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний
університет» Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
Хмельницька гуманітарно-
педагогічна академія
Бердянський державний
педагогічний університет
Український інститут розвитку освіти. Відділ дошкільної та початкової освіти
Українська асоціація дослідників освіти UERA (Ukrainian Educational
Research Association) Громадська організація «Міжнародна асоціація
сучасної освіти, науки та культури»
Громадська організація «Академія розвитку
особистості» Громадська організація «ЛогоКлуб»

ПРОГРАМА

VIII Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції
**«Актуальні проблеми формування творчої
особистості педагога в контексті наступності
дошкільної та початкової освіти»**

секція

**«Environmental Education:
Synergy of Experience of Ukrainian-European Relations»**

in support of the Erasmus +
within the framework of the Jean Monnet project
101085524 — EcoEdEU — ERASMUS-JMO-2022-HEI-TCH-RSCH

Вінниця, 26-27 березня 2024 р

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ КОМІТЕТ КОНФЕРЕНЦІЇ

Голова

Наталія Лазаренко, доктор педагогічних наук, професор, Заслужений працівник освіти і науки України, ректор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Співголови

Алла Коломієць, доктор педагогічних наук, професор, проректор з наукової роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Тетяна Коваль, кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Заступники голови

Олена Колосова, кандидат педагогічних наук, старший викладач, заступник декана з наукової роботи факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Тетяна Кривошея, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Наталія Олійник, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Леся Старовойт, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри мистецьких дисциплін дошкільної та початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Члени оргкомітету

Мартин Бялас, доктор хабілітований, професор, проректор з міжнародної співпраці Академії фізичного виховання та спорту ім. Єджея Шнядецького, м. Гданськ (Республіка Польща).

Janis Dzerviniks, Dr. paed., professor, Rezekne Academy of Technologies, Dean of Faculty of Education, Languages and Design.

Анна Млинарчук-Соколовська, доктор наук PhD, доцент, доцент факультету наук про освіту Білостоцького університету (м. Білосток, Республіка Польща).

Іван Коновальчук, доктор педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методик дошкільної й інклюзивної освіти Житомирського державного університету імені Івана Франка, Дійсний член Академії міжнародного співробітництва з креативної педагогіки «Полісся».

Інна Осадченко, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України, голова громадської організації «Міжнародна

асоціація сучасної освіти, науки та культури».

Ольга Гуренко, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та інклюзивної освіти, перший проректор Бердянського державного педагогічного університету.

Олена Матвієнко, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової освіти, заступник декана з наукової роботи та міжнародних зв'язків педагогічного факультету Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Наталія Мачинська, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри початкової та дошкільної освіти Львівського національного університету імені Івана Франка.

Вікторія Ушмарова, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри початкової і професійної освіти Харківського національного педагогічного університету імені Г. С. Сковороди.

Людмила Іщенко, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Людмила Перетяга, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Алла Василюк, доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Галина Кім, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Юлія Бондар, доктор філософії, старший викладач кафедри початкової освіти, заступник декана з навчальної роботи факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Катерина Колеснік, доктор філософії PhD, доцент кафедри дошкільної освіти, заступник декана з виховної та соціальної роботи факультету дошкільної і початкової освіти імені Валентини Волошиної Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Інна Стахова, доктор філософії PhD, старший викладач кафедри початкової освіти, заступник декана з міжнародної роботи Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Вікторія Імбер, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Надія Комарівська, кандидат філологічних наук, доцент кафедри початкової освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Зоряна Савчук, кандидат історичних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, консультант (фахівець) комунальної установи «Інклюзивно-

ресурсний центр» Якушинецької сільської ради.

Наталія Пахальчук, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Олександра Шикиринська, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Інна Карук, доктор філософії PhD, старший викладач кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Альона Король, доктор філософії PhD, асистент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Катерина Мнишенко, доктор філософії PhD, асистент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Світлана Похила, асистент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Тетяна Петришина, асистент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

Ольга Бондарчук, асистент кафедри дошкільної освіти Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського.

СЕКЦІЯ 7. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

Людмила Іщенко, докторка педагогічних наук, професорка, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ І ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Любов Співак, докторка психологічних наук, професорка кафедри психології, Бердянський державний педагогічний університет (Україна)
РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПЕРІОД НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Вікторія Імбер, кандидатка педагогічних наук, доцентка, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна),
Анжела Воронюк, учителька початкової школи Лаврівської гімназії, Вінницького району (Україна)
РЕАЛІЗАЦІЯ ІНФОРМАТИЧНИХ ПРОЄКТІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Інна Стахова, докторка філософії (PhD), доцентка кафедри початкової освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Інна Карук, докторка філософії (PhD), старша викладачка кафедри дошкільної освіти, Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД ТА УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Артем Полуляхов, старший викладач кафедри психології, Бердянський державний педагогічний університет (Україна)
ІНТЕРАКТИВНІ ІГРИ ДЛЯ ДІТЕЙ НА ВІДКРИТОМУ ПОВІТРІ В КОНТЕКСТІ ІСТОРІЇ ТА ТРАДИЦІЙ РІДНОГО КРАЮ

Олена Карпенко, асистентка кафедри початкової освіти та інноваційної педагогіки, Український державний університет імені Михайла Драгоманова (Україна)
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Наталя Никончук, учителька географії, Комунальний заклад «Вінницький ліцей №27» (Україна)

Лілія Сорокатиук, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ВИКОРИСТАННЯ МОВНО-МОВЛЕННЄВИХ ЗАВДАНЬ І ВПРАВ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Світлана Багно, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ЕКОЛОГІЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ З ОДНОЛІТКАМИ

Оксана Басистюк, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ВИКОРИСТАННЯ ЕМПАТІЙНИХ ІГОР У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Наталія Бендовська, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧИХ УЯВЛЕНЬ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Валерія Бернада, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ФІНСЬКІ ПРАКТИКИ ЕКООСВІТИ ДІТЕЙ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Анастасія Гаврилюк, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Вадим Гоменюк, здобувач ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга Глушик, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ЕКСКУРСІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ірина Гринчук, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

Ольга Дацків, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
НАСТУПНІСТЬ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ І ПЕРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Діана Дзюбак, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ЕКСПЕРИМЕНТУВАННЯ ЯК ЗАСІБ ПІЗНАННЯ ДОШКІЛЬНИКАМИ ПРИРОДИ

Марина Єрмоменко, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ СВІДОМОСТІ ТА ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПРОЦЕСІ СПОСТЕРЕЖЕНЬ

Ольга Жук, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДНИЧИХ ПРОЄКТІВ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Ольга Забудько, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ТВОРЧИЙ ПІДХІД ДО ВИКЛАДАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Христина Йосик, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Дар'я Капуста, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ ДІТЕЙ НА ЕКОЛОГІЧНІЙ СТЕЖИНІ

Іванна Клебан, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
СУЧАСНА ПРИРОДНИЧА ОСВІТА МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ

Ангеліна Карп'юк, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ОРГАНІЗАЦІЯ ТВОРЧИХ КОНКУРСІВ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОЇ

ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Тетяна Ковалінська, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Аліна Краснянська, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ІКТ-ТЕХНОЛОГІЙ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Аліна Кучмей, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ УЧНІВ ШКОЛИ І СТУПЕНЯ

Анастасія Лиса, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДІТЕЙ З ДОВКІЛЛЯМ

Анастасія Луцик, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ВИВЧЕННЯ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Анастасія Мартинюк, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анна Марусич, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ КОЛЕКТИВНИХ ТВОРЧИХ СПРАВ

Мирослава Мельник, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

КРЕАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Альона Новікова, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПРИРОДОЮ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Вікторія Очеретнюк, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ З ІНШИМИ ГАЛУЗЯМИ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Вікторія Решовська, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Дарія Рибак, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ангела Роженюк, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ: ФІНСЬКИЙ ДОСВІД

Мар'яна Сабан, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» : ПРИРОДНИЧА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ

Альона Сирота, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРИРОДНИЧИХ ВЕБ-КВЕСТІВ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Каріна Смірнова, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ВИВЧЕННЯ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ У ЄВРОПІ

Юлія Соляр, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ВИКОРИСТАННЯ СЛОВЕСНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Лілія Хомин, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна)

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ГРАМОТНОСТІ МОЛОДШИХ

ШКОЛЯРІВ ПІД ЧАС ПРОЄКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Діана Шандурська, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Каріна Шаповалова, здобувачка ступеня вищої освіти «бакалавр», Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)
ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

РОЗДІЛ 5.
ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ДО ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ
ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ

ЕКОЛОГІЧНА ГРА ЯК ЗАСІБ КОМУНІКАЦІЇ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ З ОДНОЛІТКАМИ

Світлана Бagno, здобувачка ступеня вищої «магістр»

Науковий керівник: І. В. Карук, докторка філософії (PhD), старша викладачка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ENVIRONMENTAL GAME AS A MEANS OF COMMUNICATION FOR CHILDREN OF
OLDER PRESCHOOL AGE WITH THEIR PEERS

Svetlana Bagno, master's student

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація.** В статті розкриваються особливості проведення екологічної гри як засобу формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку, а також формуванню комунікативних навичок у дітей дошкільного віку. Описано значення екологічних ігор у розвитку дитини. Здійснено дефінітивний аналіз поняття «ігрова діяльність». Наведено приклади екологічних ігор, які можна організувати в закладах дошкільної освіти.*

***Ключові слова:** природничо-екологічна компетентність, ігрова діяльність, екологічна гра, діти дошкільного віку, навколишнє середовище.*

***Abstract.** The article reveals the peculiarities of conducting an ecological game as a means of forming the natural and ecological competence of older preschool children, as well as the formation of communication skills in preschool children. The importance of ecological games in the development of a child is described. A definitive analysis of the concept of "gaming activity" was carried out. Examples of ecological games that can be organized in preschool education institutions are given.*

***Key words:** natural and ecological competence, game activity, ecological game, preschool children, environment.*

Організована ігрова діяльність дошкільників посідає особливе місце в системі освітніх впливів, оскільки власне ігрова діяльність – одна із провідних у дошкільному віці. Саме під час гри відбуваються найважливіші зміни: виникають визначальні для успішного розвитку новоутворення, максимально проявляються психічні властивості й процеси, започатковуються особистісні якості дитини, а також розвиваються набуті риси характеру [1; 2; 3; 4; 5 та ін.].

Питанням про ігрову діяльність досліджується багатьма педагогами і психологами як в історично-педагогічній спадщині (Я. Коменський, Й. Песталотці, В. Сухомлинський, Ф. Фрєобель, К. Ушинський та інші), так і в сучасних дослідженнях (А. Бурова, Н. Гавриш, І. Карук, К. Крутій, Н. Лисенко, З. Плохій, Т. Піроженко, Л. Присяжнюк та інші).

Науковиця І. Карук у своїх дослідженнях зазначає: «Пізнання найкраще відбувається в процесі практичної діяльності дитини, тобто може реалізовуватись лише у власній, самостійній діяльності, тобто в іграх, які носять дослідницький (експериментальний) характер. Інтелектуальна напруга, яка супроводжує дитину під час гри, викликає у неї різні інтелектуальні почуття: приємність, тріумф, задоволення від того, що вона пізнала, досягнула, дійшла до висновку» [5]. Тобто гра є способом розвитку власної активності дитини.

Ігрова діяльність – основа для виникнення інших продуктивних видів діяльності: трудова, навчальна, пізнавальна, дослідницько-експериментальна діяльність. Саме гру може організовувати як педагог, так і діти дошкільного віку. Завдяки керівній ролі педагога

поданим зразкам ігрових дій та налагодженню партнерських взаємин з усіма учасниками гри поступово формується ігровий досвід, що згодом дасть можливість грати автономно, мотивуючись власними бажаннями, ініціативами, внутрішніми спонуканнями, креативними та творчими задумами, прийомами соціальної взаємодії з однолітками.

Організовуючи гру педагог повинен дотримуватися ряду вимог, а саме: забезпечення належного розвивального середовища з урахуванням віку дітей; зацікавлення грою різними прийомами активізації пізнавальної діяльності дітей; пояснення правил гри та дій учасників; спрямування та коригування ігрових дій дошкільників та їх стосунків у процесі гри; оцінювання індивідуальних досягнень дітей у вигляді похвали та корекції дій.

Організоване проведення будь-якої гри потребує ретельної підготовки з метою створення у дітей необхідної й достатньої системи уявлень про навколишній світ, соціальні відносини, здоровий спосіб життя, вироблення навичок компетентної поведінки. За цієї умови, дошкільники швидше зрозуміють зміст гри, оскільки будуть уже внутрішньо готові до прояву сформованих компетентностей за Базовим компонентом дошкільної освіти через гру.

В освітньому процесі закладів дошкільної освіти організована ігрова діяльність включає різні види ігор. Відповідно до Державного стандарту дошкільної освіти виокремлюють 2 види ігор за ступенем активності та свободи дитини в організації ігрової діяльності: самодіяльні вільні ігри; ігри, що організовані за ініціативою дорослих з метою навчання та організації дозвілля [1].

Саме екологічна гра як форма екологічної освіти здебільшого потребують організованого проведення, адже наявність у них чітких правил регламентує дії дітей. Сформульована чітка мета, яка полягає у природоохоронному ставленні до навколишнього середовища та формування у дітей природничо-екологічної компетентності, а також навичок орієнтованих на сталий розвиток. Такі види ігор широко застосовуються на заняттях та під час індивідуальної роботи з пізнавального, мовленнєвого, художньо-естетичного розвитку; під час організації різноманітних свят та розваг, походів, екскурсій, цільових та щоденних прогулянок, спостережень. Їх варто організовувати під час різноманітних режимних моментів в груповому приміщенні або на свіжому повітрі.

Екологічна гра дозволяє послідовно, в чіткій системі, формувати уявлення про природу, елементарні знання та ставлення до навколишнього світу. В таких іграх діти переживають радість відкриттів, подив від нового, оволодівають способами пізнання, дій, а головне у них формується природоохоронне ставлення до навколишнього середовища. Також екологічні ігри сприяють розвитку психічних процесів і поведінки, так як дошкільники концентрують увагу на предметі вивчення, свідомо виконують практичні дії, запам'ятовують та відтворюють інформацію, оцінюють свою діяльність.

Наведемо приклад екологічних ігор, які можна організовувати з дітьми у закладі дошкільної освіти під час різних режимних моментів.

Екологічна гра «Чому не потрібно засмічувати ліс?»

Вік: старший дошкільний.

Мета: сформувати у дітей уявлення про те, що люди не повинні шкодити природі; закріпити уміння дітей сортувати сміття; розвивати пам'ять, мислення, мовлення. Уміння співпрацювати з однолітками; виховувати бережливе ставлення до природи та усього живого.

Ігрове завдання: діти відповідають на поставленні запитання педагога та сортують сміття.

Матеріали: схема лісу, контейнери для сортування сміття.

Хід гри:

- Діти, до нас сьогодні у гості прийшов лісова Мавка, яка хоче розповісти вам про те, що буде якщо люди засмічуватимуть ліси та не будуть дбати про їх безпеку.

Лісова Мавка: - Які правила поведінки в лісі ви знаєте? Так, правильно.

Лісова Мавка: - Через те, що люди іноді забувають погасити вогнище страждають дерева та тварини.

Лісова Мавка: - Чому дерева важливі для людей? (*Вони виділяють кисень, яким ми дихаємо*) Погляньте на зображення. Що ви там бачите? А що тут незвичного? Як шкодить сміття лісу? Вкажіть предмети, які не повинні бути на зображенні (*Кожна дитина виходить до схеми та показує по 1 предметі, якого не має бути у лісі*).

Лісова Мавка: - Не могли б ви допомогти посортувати мені сміття?

- Допоможемо?

- У нас є шість контейнерів: пластик, скло, папір, електроніка, органіка, метал. Нам потрібно розподілити сміття по контейнерах.

- Молодці! Гарно упорались із завданням. Пам'ятай, що сміття дуже шкодить лісу та його мешканцям.

Лісова Мавка: - Дуже дякую за допомогу.

Отже, впровадження екологічних ігор у закладі дошкільної освіти сприятиме розв'язанню завдань пізнавального, соціального, мовленнєвого, творчого розвитку особистості. Це й ознайомлення з природним довкіллям; формування уявлень про значущість природи у житті людини та всього живого; вихованню природоохоронного ставлення, поваги до своїх однолітків; збагачення досвіду соціальної комунікації у процесі ігрової діяльності; стимулювання до креативного застосування набутих знань та вмінь у реальному житті.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Практика управління дошкільним закладом. 2021. №11. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Бурова А. П. Організація ігрової діяльності дітей дошкільного віку. Тернопіль: Мандрівець, 2013. 296 с
3. Іщенко Л. В., Кривошея Т.М., Карук І. В. Актуалізація аксіологічної сфери майбутнього вихователя до формування екологічно-вихованої особистості старшого дошкільника. Перспективи та інновації науки. 2024. № 1(35). С.166-179.
4. Карук І. В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. Наука і техніка сьогодні. 2023. №9(23). 2023. С. 320-329.
5. Карук І. В. Гра-експериментування як засіб розвитку дослідницької активності дошкільників. Інноваційна педагогіка. 2020. №20. С. 142-146.
6. Пахальчук Н. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування естетичного досвіду молодших школярів: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Вінниц.держ.пед.ун-т імені Михайла Коцюбинського. Вінниця, 2008. 20 с.
7. Пахальчук Н. Формування естетичного досвіду дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання. *Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи*: збірник матеріалів педагогічних читань. Вінниця: Ландо ЛТД, 2015. Вип. 10. С. 8-11.
8. Плохій З. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу: інноваційні підходи. Дошкільне виховання, Київ, 2010. № 7. С. 6-10.
9. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazniuk L., Shykyrynska O., Vyshkivska V., Komarivska N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. *Society. Integration. Education*, 2022. №1. P. 404-414.
10. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazniuk L., & Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting. *Society. Integration. Education*, II Rezekne, 2021, P. 729-743.

ВИКОРИСТАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ СИТУАЦІЙ У РОБОТІ З МОЛОДШИМИ ШКОЛЯРАМИ

Оксана Басистюк, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: І.А. Стахова, докторка філософії (PhD), доцента
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

USE OF ENVIRONMENTAL SITUATIONS IN WORK WITH YOUNGER SCHOOL STUDENTS

Oksana Basistiuk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті звернено увагу на актуальність екологічних ситуацій у природничій освіті молодших школярів. Представлено низку екологічних ситуацій та їхній аналіз учнями.

Ключові слова: екологічні ситуації, молодші школярі, природнича освітня галузь.

Abstract. The article draws attention to the relevance of environmental situations in the science education of younger schoolchildren. A number of environmental situations and their analysis by students are presented.

Key words: ecological situations, younger schoolchildren, science education branch.

Екологічна криза гостро торкнулася усіх сфер життя людини, особливо загострилася під час війни. Розвиток екологічної свідомості молодших школярів є одним із засобів подолання екологічної кризи, особливо у післявоєнний період. На уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» молодші школярі здобувають ґрунтовні знання, у них формуються провідні уміння та навички раціонального природокористовування, розширюється природнича картина світу. Екологічні ситуації дозволяють краще обмірковувати взаємозв'язки в природі, навчитися робити правильний та гуманний екологічний вибір у різних кризових ситуаціях. У працях О. Біди, Н. Горопахи, З. Плохій, Н. Пустовіт наголошено на важливості вирішування екологічних ситуацій для формування екологічної компетентності учнів, розвитку їхньої екологічної свідомості та екологічного виховання.

У дослідженнях Н. Казанішеної наголошено на практичній спрямованості природничо-екологічної освіти учнів, вказано, що екологічні ситуації виступають дієвим засобом розвитку екологічної свідомості молодших школярів [2, с. 43]. Пізнання природи, на думку І. Стахової, базується на активному спостереженні за довкіллям, залученні при цьому усіх сенсорних відчуттів учнів, дослідженні природного середовища, його вивченні [4, с. 469]. Розуміння взаємозв'язків у природному довкіллі можна поглибити шляхом розв'язання різних екологічних ситуацій. Структура екологічної ситуації полягає у цікавому насиченому сюжеті та проблемному запитанні. Розв'язання екологічної ситуації базується на обговоренні різних шляхів вирішення, творчому та логічному переосмисленні проблеми, потужному обговоренні та прийнятті конкретного дієвого рішення.

Працюючи із дітьми молодшого дошкільного віку (2-Б клас) у комунальному закладі «Вінницький ліцей №8» ВМР, ми запропонували їм розв'язати декілька екологічних ситуацій. Наприклад: «Оля з мамою йшли до школи. Біля дороги вони побачили ромашку. Дівчинці захотілося порадувати свою маму, подарувати їй цю гарну квітку. Оля вже простягла руку, щоб зірвати ромашку, та раптом побачила на пелюсточці краплинку роси. А в краплинці відбивалося сонечко, блакитне небо й висока тополя. Задивилася дівчинка на краплинку й не зірвала квітку. А що б зробили Ви?» Міша П. (7 років), сказав, що для матері нічого не шкода і потрібно було б зірвати квітку, а росинка продовжувала б прикрашати її. На що Катя С. (8 років) заперечила і наголосила, що вона б не зривала ромашки, а подарувала б її умовно і щоранку, йдучи до школи, вони з мамою милувалися б цією квіткою. Оля Ч. (7 років) запропонувала спробувати намалювати таку квітку, яка росла на клумбі, та подарувати малюнок мамі. Саша Р. (8 років) запропонував помилуватися квіткою, а мамі разом з татком подарувати цукерки.

Наступна ситуація: *«Одного разу Максимко і Юрко пішли на прогулянку до лісі. Посеред галявини вони побачили озеро з блакитною, прозорою водою, у якій плавали білосніжні лебеді. Але що це? Навколо озера розкидано багато сміття, яке залишили люди після відпочинку. Хлопчикам стало неприємно, але вони не знали, що робити далі. Як би почувалися ви на місці дітей? Що б вчинили у цій ситуації?»* Тимур А. (7 років) сказав, що йому б не сподобалося гратися біля того озера, тому він з другом пішов би у інше місце. Вероніка П. (8 років) не погодилася з Тимуром, вона вважала, що цю проблему так залишати не можна, але не зуміла запропонувати вихід. Роман М. (8 років) погодився з Веронікою П. і подав ідею влаштувати суботник усім класом та навести порядок біля озера, щоб і лебедям, і людям було приємно. Коля Г. (8 років) вирішив, що було б доречно повісити природоохоронні знаки, а Лія Р. (8 років) додала, що варто зробити табличку: «територія знаходиться під охороною нашого класу» та розмістити її біля озера.

Ще одна екологічна ситуація, яку ми пропонували молодшим школярам: *«Миколка у бабусиному саду помітив комах сонечок, назбирав їх у склянку і виніс у поле»*. Аналіз результатів показав, що учні у переважній більшості володіють обмеженими знаннями про природу і, потрапивши у реальну ситуацію вибору програми поведінки, конкретної дії, своїми вчинками можуть не допомогти об'єктам природи, а, навпаки, нашкодити їм, навіть не підозрюючи цього. У більшості випадків вчинок Миколки учнями було розцінено як позитивний і акцентовано увагу на тому, що жуки не повинні сидіти на квітах: *«Миколка правильно зробив. Він допоміг квітам», «Він назбирав їх, бо вони шкодять»* (як саме, не вказують), проте були й такі відповіді: *«Хлопчик вчинив неправильно. Сонечка квітів не псують, але і у полі їм буде добре»*.

Результати аналізу екологічних ситуацій дозволили зробити висновок, що молодші школярі активно роздумували над прийняттям рішення, дискутували, обговорювали різні шляхи вирішення проблем. А це дозволяє поглибити природничі знання, розширити природничу картину світу, розвиває логічне та творче мислення, допомагає виховати бережне ставлення до природного довкілля.

На нашу думку, для кращого розв'язання екологічних ситуацій їх можна обіграти за допомогою *пластичних етюдів* (своїми рухами діти показують різні об'єкти природи, наприклад «Танець осіннього листя», «Бешкетний вулик», «Вальс сніжинок»); *ігор-драматизацій, театральних постановок* (учні перебирають на себе образи екологічної ситуації, програють шляхи вирішення); *словотворчої діяльності* (учні розвивають лексичний словник, роблячи компліменти чи побажання різним природним об'єктам); *прийомів перевтілення* (пропонуємо уявити себе певними об'єктами природи та розповісти про себе, наприклад, уяви себе геранню, що росте на підвіконні або пташкою за вікном, що ти відчуваєш?).

Отже, екологічні ситуації виступають потужним інструментом виховання гуманної особистості з екоцентричним типом мислення. Вони дозволяють практико зорієнтувати освітній процес школярів, розширювати їхню екологічну свідомість, глибше усвідомити взаємозв'язки у природному довкіллі.

Список використаних джерел

1. Баюрко Н. В. Використання проектних технологій у формуванні готовності майбутніх учителів до розвитку екологічної компетентності учнів. Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика. Матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 16-17 жовтня 2015 року). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. 180 с.
2. Казанішена Н. В. Формування професійної готовності вчителя до екологічного виховання учнів : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка. Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. 74 с.
3. Карук І. В. Дефінітивний аналіз та сутність поняття «експериментальна діяльність». Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія. 2020. №61. С. 30-35.

4. Стахова І.А. Особливості організації позашкільної екологічної освіти дітей у Європі. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал*. 2023. № 14(28). С. 469-479. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/8248>

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Людмила Венжик, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Н. В. Баюрко, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, Україна

TRENDS IN THE DEVELOPMENT OF ENVIRONMENTAL EDUCATION IN EUROPEAN UNION COUNTRIES

Liudmyla Venzhyk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskiy State Pedagogical University

Анотація. Екологічна освіта в сучасному світі стає все більш важливою, оскільки людство постає перед складними екологічними проблемами. У статті проаналізовано основні тенденції розвитку екологічної освіти в країнах Європейського Союзу, виокремлюються ключові напрямки та ініціативи, спрямовані на підвищення екологічної свідомості та виховання екологічно відповідальних громадян.

Ключові слова: екологічна освіта, екологічні проблеми, Європейський союз.

Abstract. Environmental education is becoming increasingly important in the modern world as humanity faces complex environmental issues. This article analyzes the main trends in the development of environmental education in the countries of the European Union, highlighting key directions and initiatives aimed at raising environmental awareness and fostering environmentally responsible citizens.

Key words: environmental education, environmental issues, European Union.

Екологічна освіта у сучасному світі визнається однією з ключових складових сталого розвитку, яка відіграє вирішальну роль у формуванні екологічно свідомого та відповідального суспільства. З розвитком технологій, збільшенням глобальних екологічних проблем і поширенням знань про природні ресурси, світова спільнота стає все більш зацікавленою у питаннях збереження навколишнього середовища та ефективному використанні природних ресурсів.

Провідні країни Європейського Союзу стали лідерами у розробці та реалізації програм екологічної освіти, спрямованих на підвищення екологічної свідомості населення та формування екологічно сталих підходів до життя. У цьому контексті освіта є критично важливою для стимулювання суспільства до участі у питаннях сталого розвитку [2].

Водночас шкільний вік є періодом активного формування особистості, зокрема цінностей та звичок [8]. Запровадження екологічного виховання в освітні програми допомагає виховати в дітей повагу до природи, усвідомлення важливості її збереження та раціонального використання ресурсів. Дослідники Т. Х'юм та Дж. Баррі зазначають, що освіченість у сфері екології важлива для прийняття обґрунтованих рішень стосовно збереження природи та розумного використання ресурсів. Відповідно, екологічне виховання орієнтоване на формування переконань у необхідності та важливості знань про екологічні проблеми, їх причини та можливі шляхи вирішення [4].

Е. Бойс та М. Станісстріт у своїй роботі «Екологічна освіта для зміни поведінки» досліджували наскільки загальний рівень екологічних знань впливає на готовність молоді до реалізації конкретних заходів екологічного спрямування. Науковці прийшли до висновку, що

якісна екологічна освіта сприяє підвищенню рівня залученості школярів і студентів до реалізації практичних кроків [1].

На глобальному рівні ЮНЕСКО закликала всі країни зробити екологічну освіту основною складовою навчальних програм до 2025 року, вказавши на свою підтримку швидких дій. Політика Європейського союзу також спрямована на підтримку екологічної освіти. Так, зокрема Стратегія з біорізноманіття до 2030 року ЄС визначає ключовою потребу підвищення рівня екологічних знань та усвідомлення необхідності збереження біорізноманіття. У цьому контексті, природний підхід (Nature-based Solutions, NbS) виник як перспективний інструмент для підтримки біорізноманіття на глобальному рівні у співпраці з громадами [7].

Попри всебічне визнання важливості екологічної освіти на міждержавному рівні, підходи до її реалізації потребують подальшого розвитку та вдосконалення. Наприклад, результати глобального опитування «Вимоги молоді щодо якісної освіти з питань зміни клімату» свідчать про те, що близько 70% молоді сумніваються в якості освіти про зміну клімату та вважають, що її необхідно покращити [10]. Необхідними є подальші інтеграції екологічних питань у всі аспекти навчання, збільшення практичних вправ та експериментів, а також використання інноваційних методів навчання, які залучатимуть учнів в освітній процес та сприятимуть формуванню в них активної екологічної свідомості.

На підтримку інноваційних підходів до екологічної освіти та розвитку компетентностей учнів щодо сталого розвитку спрямована Стратегія освіти для сталого розвитку Європейської економічної комісії ООН. Її основна мета – підтримка країн в інтеграції освіти для сталого розвитку в усі форми освітніх систем, охоплюючи рівні від початкового до вищого, включаючи професійну та дорослу освіту. Документ визначає конкретні завдання для урядів держав, принципи, організаційні основи реалізації, запропоновані механізми для інтеграції екологічних питань у навчальні програми, забезпечення професійного розвитку вчителів та стимулювання співпраці між освітніми установами та місцевими громадами [9].

Разом із тим, аналіз літературних джерел свідчить про те, що кожна країна Європейського Союзу має свої національні стратегії та програми з екологічної освіти, які також враховуються на рівні ЄС.

Так, у Великобританії була створена Рада з питань екологічної освіти, яка займається розробкою методичних рекомендацій та законодавчої бази для впровадження такої освіти. Це стало необхідним у зв'язку з глобалізацією екологічної кризи та пошуком ефективних способів її подолання. У сфері екологічної освіти відзначається велика увага до діяльнісного підходу, що виявляється у створенні учнями живих куточків, організації шкільних метеорологічних станцій, активній участі у програмах з озеленення місцевості та інших заходах з охорони навколишнього середовища. Крім того, природоохоронна діяльність відбувається у таборах, екологічних клубах, центрах збереження природи, молодіжних секціях та наукових товариствах, які орієнтують свою діяльність відповідно до сучасних міжнародних стандартів екологічного виховання молоді [6].

У Швеції велика увага приділяється екологічній освіті як частині шкільної програми, а також в рамках позашкільних заходів та ініціатив. Відзначається, що важливим є поєднання культурних традицій народу та сучасних уявлень про взаємодію людини з природою. Основні заходи екологічної освіти включають створення у школах екологічних клубів або груп, організацію екскурсій до природних заповідників та екологічних центрів, участь у проєктах з впровадження енергоефективних технологій та відновлюваної енергетики, а також проведення уроків та практичних занять з екології та сталого розвитку. Крім того, в шкільну програму включені тематичні курси та проєкти з екології, в яких учні здійснюють дослідження та роблять власні внески у розв'язання екологічних проблем свого регіону на локальному рівні [3].

Цікавим є досвід Німеччини у створенні розгалуженої мережі додаткових освітніх закладів, де учні та студенти досліджують різні аспекти навколишнього природного

середовища, самостійно здійснюють екологічні дослідження та готують аналітичні матеріали. Ці матеріали щорічно публікуються в інформаційних та методичних посібниках [5].

В ряді інших європейських країн активно використовуються бесіди, диспути, ігри, досліді та практикуми. Наприклад, бесіди використовуються для мотивації до дій та підвищення рівня засвоєння знань, ігри спрямовані на розвиток навичок аналізу власної діяльності у природі, а позакласні та позааудиторні форми роботи, такі як вікторини, конкурси та конференції, формують навички роботи в команді та розв'язання проблем охорони природи на різних рівнях – місцевому, регіональному та глобальному.

Таким чином, окреслені приклади демонструють активне впровадження країнами Європейського Союзу екологічної освіти як стратегічного інструменту в боротьбі з екологічними проблемами та у досягненні сталого розвитку. Кожна держава має свої унікальні підходи до впровадження екологічної освіти, які залежать від рівня соціально-економічного розвитку та використовуваних засобів. Упродовж останніх років з'являються нові напрями, що сприяють диференціації й інтеграції екологічної освіти у всі сфери життя людей. Дедалі більше закордонних країн звертаються до гуманізації екологічної освіти й усвідомлення цінності природи.

Список використаних джерел

1. Boyes E., Stanisstreet M. Environmental Education for Behaviour Change: Which actions should be targeted. 2011. DOI: <http://dx.doi.org/10.1080/09500693.2011.584079>
2. Diaz-Lopez C. et all. Sensitivity analysis of trends in environmental education in schools and its implications in the built environment. 2022. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.envdev.2022.100795>
3. Givetash L. & Banic V. Sweden's environmental education is building a generation of Greta Thunbergs. 2020. URL: <https://www.nbcnews.com/news/world/sweden-s-environmental-education-building-generation-greta-thunbergs-n1106876>
4. Hume T. & Barry J. Environmental Education and Education for Sustainable Development, 2015. DOI: <http://dx.doi.org/10.1016/B978-0-08-097086-8.91081-X>
5. Magauova A., Makhambetova Zh., Lukashova S. Comparative Analysis of Educational Programs for Training Social Pedagogues on the Example of Universities in Kazakhstan, Lithuania and Germany. 2021. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-20249-1>
6. Pateman R., Dyke A. & West S. The Diversity of Participants in Environmental Citizen Science, 2020. DOI: <https://doi.org/10.5334/cstp.369>
7. Rudd K., Utkarsh Sh. Empowering the Next Generation: Nature-Based Solutions Education. 2023. URL: <https://www.euractiv.com/section/energy-environment/opinion/empowering-the-next-generation-nature-based-solutions-education/>
8. Shportun O., Branitska T., Kaplinsky V., Zharovska O., Baiurko N., Siryk E. Peculiarities of Leadership Manifestation in the Youth Social Group. *Revista Românească pentru Educație Multidimensională*. 2020. Volume 12, Issue 1 Sup. 1. P. 304–329. <http://dx.doi.org/10.18662/rrem/12.1sup1/237>
9. UNECE ESD Strategy «The development of the regional Strategy on Education for Sustainable Development». 2005. URL: <https://unece.org/esd-strategy>
10. UNESCO program «Youth demands for quality climate change education». 2022. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000383615>

ЕКСКУРСІЯ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Ольга Глушик, здобувачка ступеня вищої «магістр»

Науковий керівник: І. В. Карук, докторка філософії (PhD), старша викладачка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

EXCURSION AS A MEANS OF FORMING THE NATURAL AND ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF CHILDREN OF OLDER PRESCHOOL AGE

Olga Hluschyk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. В статті розкриваються особливості проведення екскурсії як засобу формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку. Здійснено дефінітивний аналіз поняття «природничо-екологічна компетентність». Наведено приклади екскурсій для проведення дітьми дошкільного віку у процесі виховання емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля.

Ключові слова: природничо-екологічна компетентність, старший дошкільний вік, екскурсія, ціннісне ставлення, екологічне виховання, навколишнє середовище.

Abstract. The article reveals the peculiarities of conducting excursions as a means of forming the natural and ecological competence of older preschool children. A definitive analysis of the concept of «environmental and ecological competence» was carried out. Examples of excursions for children of preschool age in the process of education of an emotional, valuable and responsible ecological attitude to the natural environment are given.

Key words: natural and ecological competence, older preschool age, excursion, value attitude, ecological education, environment.

Екологічна криза в сучасному світі набула глобального масштабу, тому необхідно організувати пошук вирішення проблем. Найбільш доцільним розпочати такий пошук саме в педагогічній науці. Тому що саме освітній процес виховує в особистості ті якості, які є необхідними для суспільства. В такому процесі дошкільна освіта посідає одне з найважливіших місць. Еколого-природнича освіта дітей дошкільного віку є першим кроком у формуванні гуманної особистості, яка здатна будувати взаємовідносини з природою, природними явищами проявляючи до них добродієвість і милосердя.

Процес формування еколого-природничої компетентності дитини – це центральний аспект, який полягає в бережливому ставленні до природи як до цінності, усвідомленні єдності з навколишнім світом, формуванні екологічної діяльності в природі на основі еколого-природознавчих знань дітей, ключові серед яких є уявлення про зв'язки й залежності в природному середовищі [8, с.45].

Педагог Л. Лохвицька стверджує, що еколого-природнича компетентність дошкільників – складова частина життєвої компетентності дітей дошкільного віку, що являє собою конкретні знання про природу, позитивне емоційно-ціннісне ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання [2, с. 8].

Як зазначається в Базовому компоненті дошкільної освіти як Державного стандарту дошкільної освіти України, освітній напрям «Дитина у природному довкіллі» має за мету розвиток природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку, до складу якої входять розуміння про природу планети Земля та Всесвіт, виховання емоційно-ціннісного та відповідального екологічного ставлення до природного довкілля [1].

Сучасні дослідження провідних педагогів і науковців (Г. Беленької, А. Богуш, Н. Виноградової, І. Карук, З. Плохій, Т. Поніманської, І. Стахової, Н. Яришевої) зосереджені на тому, що діти дошкільного віку знайомляться та вивчають живу природу в процесі чуттєвого сприймання, наочного ознайомлення, надають чітких уявлень про навколишній світ.

Сприятливим період для того, щоб пояснити дітям завдання, які стоять перед екологічним вихованням є дитинство. Саме маленька дитина розпочинає пізнавати світ зі щирою душею та відкритим серцем. Від її ставлення до навколишнього середовища, любові та розуміння природи – це все залежить від тандему виховання в сім'ї та ЗДО [5, с. 51].

Дослідниця І. Карук у своїх дослідженнях характеризує процес екологічного виховання в таких напрямках: формуванні активного пізнавального ставлення дітей дошкільного віку до навколишнього середовища; здатності довільно регулювати свою

пізнавальну діяльність; вмінні орієнтуватися в різноманітних явищах і предметах, а головне берегти природу [4, с. 322].

Сучасний перелік різноманітних форм організації дітей старшого дошкільного віку, методів і прийомів дозволяє вихователю ознайомлювати з природою для підвищення результативності освітнього процесу. На нашу думку, ефективним засобом формування природничо-екологічної компетентності, знань, умінь і навичок дітей старшого дошкільного віку є проведення екскурсій (заплановані, систематичні та проведені в різні пори року).

Екскурсіями називають форми організації освітнього процесу, які дозволяють проводити спостереження, а процес вивчення різних предметів і процесів відбувається в природних або штучно створених умовах [7].

Зміст екскурсій з дітьми старшого дошкільного віку для формування природничо-екологічної компетентності полягає в: обстеженні близької місцевості, яка формує уявлення про особливості природних умов, визначенні наявних на даній місцевості рослин і тварин. Що стосується актуальності та значимості проведення екскурсій з дітьми, то саме вони полягають у вивченні методів ознайомлення з природою, аби далі забезпечити міцний фундамент для пізнання природи, дбайливого відношення та любові до природи. Необхідним елементом також є формування світогляду дошкільників для виникнення інтересу та схильності дбайливого ставлення до природи.

Проведення екскурсій з дітьми старшого дошкільного віку носить не лише освітнє значення, але й виховне. Вони передбачають процес безпосереднього спілкування з природою, не залежно від пори року, а також активну діяльність. Адже саме екскурсії дозволяють дітям не лише слухати програмовий матеріал, але й брати безпосередню участь. У педагога є можливість показувати своїм вихованцям явища та предмети в їх особливостях (де ростуть, чим живляться, яку роль відіграють у житті людей тощо). Діти можуть ввести себе в життя рідної природи, навчитися бути уважними та помічати найменші особливості. Таким чином, це сприятиме вихованню у дітей шанобливого ставлення до природи, допитливості та спостережливості. Екскурсії викликають у дошкільників велику радість і естетичне задоволення.

З дітьми старшого дошкільного віку для формування природничо-екологічної компетентності можна проводити екскурсії до лісу, в поле, на річки та озера. Діти під керівництвом вихователя збирати різного роду матеріал, який можна буде використати в наступних спостереженнях і роботі в куточку природи. Наведемо перелік можливих екскурсій для формування природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку: «Наші друзі природи», «Подорож до осіннього лісу», «Комахи влітку», «Весняний сад», «У гості до річки» тощо.

Отже, проведення екскурсій з дітьми старшого дошкільного віку відіграють важливу роль для формування природничо-екологічної компетентності. Адже вони надають можливість ознайомлювати дітей з особливостями тваринного та рослинного світу, збагачувати знання та безпосередньо перебувати на свіжому повітрі. Формування природничо-екологічної компетентності передбачає вміння набути досвід емоційного контакту з природним довкіллям, розвивати здібності в його збереженні та доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти. Практика управління дошкільним закладом. 2021. №11. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-v-ukrayini>
2. Бачинський Г. Раціональне природокористування та охорона навколишнього середовища. Київ: Ранок, 2017. 48 с.
3. Іщенко Л. В., Кривошея Т. М., Карук І. В. Актуалізація аксіологічної сфери майбутнього вихователя до формування екологічно-вихованої особистості старшого дошкільника. *Перспективи та інновації науки*. 2024. № 1(35). С.166-179.

4. Карук І. В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. № 9(23). С.320-329.
5. Майстер-класи для вихователів ДНЗ / В.М. Кравцова. Харків: Вид. група «Основа», 2010. Випуск 2. 299 с.
6. Плохій З. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу: інноваційні підходи. *Дошкільне виховання*. 2010. № 7. С. 6-10.
7. Фіцула М. М. Педагогіка. Київ: Академія, 2001. 528 с.
8. Формування емоційно-ціннісного та відповідального ставлення дітей дошкільного віку до природного довкілля: методичні рекомендації / уклад. Лабайчук Л. В. Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2015. 68 с.
9. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiashniuk L., Shykyrynska O., Vyshkivska V., Komarivska N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. *Society. Integration. Education*. 2022. №1. P. 404-414.
10. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiashniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting. *Society. Integration. Education*, II Rezekne, 2021. P. 729-743. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247>

НАСТУПНІСТЬ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ І ПЕРШОКЛАСНИКІВ ЗАСОБАМИ КАЗКИ

Ольга Дацків, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Л.В. Іщенко, докторка педагогічних наук, професорка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

PROGRESS IN ENVIRONMENTAL EDUCATION OF SENIOR PRE-SCHOOL STUDENTS AND FIRST GRADE STUDENTS THROUGH FAIRY TALES

Olga Datskiv, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розглядається проблема наступності в екологічному вихованні дітей старшого дошкільного віку. Виокремлено казку як ефективний засіб екологічного виховання в умовах освітнього середовища закладу дошкільної освіти та першого класу школи.

Ключові слова: старші дошкільники, першокласники, екологічне виховання, екологічна вихованість.

Abstract. The article examines the problem of continuity in environmental education of older preschool children. A fairy tale is singled out as an effective means of environmental education in the conditions of the educational environment of a preschool education institution and the first grade of a school.

Key words: older preschoolers, first graders, environmental education, environmental education.

Сьогодні проблема екологічного виховання дітей стає все більш актуальною. Це пов'язано з низкою причин: загостренням глобальних екологічних проблем: зміна клімату, забруднення довкілля, виснаження природних ресурсів; необхідністю формування екологічної свідомості у нового покоління: діти, які виростуть з розумінням важливості турботливого ставлення до природи, зможуть зупинити деградацію довкілля і побудувати стійке майбутнє; зростанням впливу антропогенного фактора на природні екосистеми: діяльність людини все більше шкодить природі, тому важливо навчити дітей жити в гармонії з навколишнім світом.

Період дошкільного та молодшого шкільного віку має особливе значення для розвитку екологічної свідомості дитини. Саме в цей час формуються базові знання про природу, вміння та навички бережливого ставлення до довкілля. З переходом шестирічних дітей до школи проблема наступності в екологічному вихованні стає більш актуальною. Виникає потреба у чіткому розумінні спільних та відмінних рис дошкільної та початкової освіти в цій сфері.

Дошкільний та молодший шкільний вік є сензитивними періодами для формування особистості дитини, екологічної свідомості, моральних якостей. Саме в цьому віці закладаються основи для подальшого розвитку. Проблема наступності загострилася у зв'язку з переходом шестирічних дітей до школи. Виникла нагальна потреба визначитися, що спільного в дошкільній і початковій освіті, що переважає – готовність чи неготовність у дітей старшого дошкільного віку до навчання; визначити умовну межу можливостей дитини. Особливо важливим завданням є максимально наблизити Державні стандарти освіти двох освітнянських ланок [1].

Втілення принципу наступності в освіті ґрунтується на розумінні вікових особливостей дітей та їх готовності до засвоєння певного обсягу знань. Навчання має спиратися на вже здобутий рівень розвитку дитини та готувати її до переходу на наступний, вищий щабель. Це означає, що: зміст та методи навчання повинні відповідати віковим можливостям дітей. Навчання має бути безперервним. Необхідно забезпечити послідовність у викладанні матеріалу, щоб діти могли логічно та системно засвоювати знання. Тому пошук ефективних шляхів наступності між дошкільним закладом і початковою школою саме у виховному аспекті, зокрема в екологічному вихованні, набуває особливої актуальності.

Проблемі екологічного виховання, окремим його напрямкам присвячені праці дослідників, зокрема: формуванню у дітей дошкільного віку бережливого (Б. Г. Грицова), дбайливого (М. К. Ібраїмова, Г.С. Марочко, З.П. Плохій), свідомого, ціннісного (М.Роганова) ставлення до природи, наступності в екологічному вихованні дітей старшого дошкільного віку і молодших школярів (Г.В. Беленької, Л. В. Іщенко, О. Л. Кононко, І. М. Лапшина, Н. В. Лисенко та ін.)

Сучасні дошкільні заклади та початкова школа впроваджують оновлені програми та педагогічні технології. Це динамічний процес, спрямований на пошук оптимальних форм та методів навчання, гуманізацію та демократизацію освіти. У результаті з'являються нові типи освітніх закладів, що відповідають потребам сучасного світу. Отже, постала нагальна потреба визначення ефективних засобів реалізації наступності в роботі дошкільної та шкільної ланок освіти.

У розвитку ціннісної сфери екологічної вихованості дошкільників і школярів велика роль належить казці. Казку розглядають як явище духовної культури. Казки природознавчого змісту: відображають ставлення людей до природи, красу та багатство природного світу, а також у них засуджується жорстоке поводження з тваринами та рослинами [3].

Доцільно використовувати в роботі з дітьми українські казки природничого змісту, тим самим залучаючи до скарбниць народної культури. Завдяки казці дитина своїм розумом і серцем виражає власне ставлення до добра і зла. А якщо в казку внести деякі відомості про взаємовідношення живих організмів між собою із середовищем, то вона буде слугувати джерелом формування екологічних понять, тобто стане екологічною [3].

Екологічна казка вчить науковому баченню, в цікавій формі допомагає розкрити складні явища природи, виховує бажання приходити на допомогу своїм меншим «братом» [3].

Використання українських казок екологічного змісту в роботі з дітьми: читання казок; інсценування; створення власних казок.

Особливе місце в екологічному вихованні займають казки, написані самими дітьми. Вони дають можливість дорослим зазирнути у глибинний світ дитини, зрозуміти її емоції,

страхи, мрії та те, що її по-справжньому захоплює. Казки виокремлюють на дві категорії: написані за аналогією з уже відомими літературними творами і складені на основі власної уяви.

При складанні екологічних казок потрібно дотримуватись таких умов: обробка відомостей, які отримуються дітьми із природного оточення; чітка композиція; схематичність викладу; активний розвиток сюжету; захоплююча форма розповідання [3].

Отже, на основі знань, які дошкільники і першокласники отримують через екологічну казку, можуть бути закладені початкові форми свідомого ставлення до природи, співчуття до всього живого.

Ефективне екологічне виховання дітей можливе лише за умови комплексного підходу, зокрема: співпраці сім'ї та закладу дошкільної освіти: батьки та педагоги повинні разом формувати у дітей екологічну вихованість; створення розвивального середовища: організація екологічного куточка в групі, куточка книги з дитячими творами екологічного змісту та ін.

Екологічне виховання дітей – це інвестиція в майбутнє. Виховуючи у дітей бережливе ставлення до природи, ми робимо свій внесок у збереження планети для наступних поколінь.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2012. №7. С.4-19.
2. Закон України «Про дошкільну освіту». Законодавчі акти України з питань освіти. Станом на 01.04.04р. Київ, 2004. С. 53-77.
3. Іщенко Л. І. Підготовка фахівців дошкільної та початкової галузі освіти до екологічного виховання старших дошкільників та молодших школярів. *Педагогічний часопис Волині*. №1(8). 2018. С. 49-55.
4. Кривошея Т. М. Наступність у навчанні та вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку в педагогічній спадщині Я. А. Коменського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського. Серія: Педагогіка: збірник наукових праць*. 2009. № 28. С. 349-354.
5. Пахальчук Н. Формування естетичного досвіду дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання. *Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи: збірник матеріалів педагогічних читань*. Вінниця: Ландо ЛТД, 2015. Вип. 10. С. 8-11.

ЕКОЛОГІЧНА ОСВІТА УЧНІВ У КРАЇНАХ ЄВРОПИ

Вікторія Зиза, здобувача ступеня вищої освіти «бакалавр»

Науковий керівник: Н. В. Баюрко, кандидатка педагогічних наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ENVIRONMENTAL EDUCATION OF STUDENTS IN EUROPEAN COUNTRIES

Viktoriia Zyza, bachelor's

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Анотація. У статті проаналізовано особливості реалізації екологічної освіти учнів у Європейських країнах. З'ясовано різноманітність підходів до екологічної освіти, що використовуються ще з молодшого шкільного віку. Обґрунтовано важливість міжнародного співробітництва як найважливішого засобу розв'язання проблем екологічної освіти в Україні.

Ключові слова: екологічна освіта, учнівська молодь, міжнародне співробітництво.

Abstract. *The article analyzes the peculiarities of the implementation of environmental education of students in European countries. The variety of approaches to environmental education, which are used since primary school age, has been clarified. The importance of international cooperation as the most important means of solving environmental education problems in Ukraine is substantiated.*

Keywords: *environmental education, student youth, international cooperation.*

На початку XXI століття екологічна ситуація погіршується в усьому світі та в багатьох регіонах України. Вплив людської цивілізації на навколишнє середовище проявляється в посиленні парникового ефекту, появи кислотних дощів, зменшенні озонового шару, забрудненні гідросфери, знищенні лісів і ґрунтового покриву, зменшенні біологічної різноманітності. Усі ці питання сьогодні обговорюються в засобах масової інформації та наукових колах [2].

Основною причиною наступу цивілізації на природу є демографічний «вибух», що супроводжується різким зростанням чисельності населення планети, людських потреб, тим самим посилюючи тиск на природне середовище. Значний деструктивний вплив на природу має споживацький характер ставлення людини до природи: примітивне уявлення про те, що вона нескінченно багата, і що єдине її значення – служити людству. Ключову роль відіграє також надмірне використання природних ресурсів і забруднення стану довкілля урбанізованими країнами [4].

Варто зазначити, що проблема екологічної освіти учнів у країнах Європи є предметом дослідження багатьох науковців: Н. В. Баюрко [1], Н. В. Левчук, Л. О. Нікітченко [3], І. А. Стахової [2], В. А. Фрицюк [6] та ін.

Аналіз європейського досвіду свідчить, що формування екологічної культури людини починається ще з раннього віку. Провідними ідеями в змісті екологічної освіти і виховання учнів молодшого шкільного віку є: уміння підтримувати належні гігієнічні умови у власному домі та класі, екологічні знання та здатність дотримуватися елементарних правил особистої гігієни, вміння протистояти хворобам та інфекціям тощо [5].

Процес екологізації освіти за кордоном почався значно раніше, ніж в Україні. В країнах Європи відбувається зміщення акцентів екологічної освіти з контролю за станом природного середовища до запобігання її забруднення. Значна увага приділяється тому, що господарська діяльність людини в навколишньому середовищі повинна відповідати принципам сталого розвитку [7].

У Данії екологічна освіта, особливо в початковій школі, пов'язана з натуралістичним, соціологічним і гуманітарним підходами. Данські педагоги твердо переконані, що знань самих по собі недостатньо, вони повинні стати невід'ємною частиною системи цінностей і сучасного морально-екологічного кодексу.

Ситуація в Ірландії загалом близька до Данії. Ірландська система екологічної освіти має на меті розв'язання наступних завдань: сприяти розумінню складності взаємодії людини та навколишнього середовища; заохочувати інтерес учнів до економічної, соціальної, політичної та екологічної взаємодії міських і сільських територій; надавати кожній дитині можливості для набуття знань, цінностей, досвіду прийняття екологічно відповідальних рішень, а також практичних навичок і компетенцій, необхідних для захисту та покращення природного середовища [4].

У Нідерландах затверджуються індивідуалізовані та диференційовані підходи до навчання учнів з різними можливостями та здібностями, сприяють співпраці з урядовими організаціями, які забезпечують теоретичні та методичні основи екологічної освіти школярів.

Важливим принципом організації початкової освіти в цій країні є свобода. Особливе значення в початковій школі Нідерландів має природничо-наукова освіта, в тому числі й екологічна освіта учнів, на основі міжпредметного підходу: систематизовані завдання природоохоронного змісту включені до всіх навчальних предметів і підручників для молодших школярів [1].

Екологічна освіта в Греції має відповідати наступним вимогам: забезпечувати розуміння не тільки факту існування екологічних проблем, а й усвідомлення того, що вони є результатом взаємодії фінансових, соціальних, політичних та економічних причин; давати кожному учневі можливість опанувати знаннями, відчуті цінність природи, активний інтерес, а також оволодіти навичками, необхідними для регіонального захисту довкілля; мотивувати окремих громадян, соціальні групи і суспільство в цілому засвоїти нові моделі поведінки, що дозволяють краще керувати навколишнім середовищем [7, с. 20].

Шведські експерти вважають, що метою екологічної освіти є інформування громадськості та формування громадської думки, тим самим сприяючи сталому розвитку суспільства. При цьому підкреслюється принципова важливість морально-етичних аспектів екологічної освіти.

У Бельгії екологічна освіта орієнтована на розв'язання наступних завдань: формування усвідомленого розуміння екологічних змін, що відбуваються у природі, розвиток соціальних і комунікаційних компетенцій і навичок, які забезпечують ефективну співпрацю між різними групами, зацікавленими у вирішенні екологічних проблем.

Екологічна освіта в початковій і основній школах Німеччини ґрунтується на сучасних технологіях і характеризується надзвичайною різноманітністю форм, напрямів і методів. Екологічна етика глибоко проникла в зміст майже всіх шкільних предметів. Як зазначають науковці В. А. Фрицюк, Н. Р. Опушко, Н. В. Баюрко, С. І. Губіна [6], важлива роль у пропагуванні екологічних знань належить громадським неурядовим організаціям, які формують норми дбайливого та відповідального ставлення молоді до довкілля.

В рамках міжнародного наукового співробітництва польський уряд фактично субсидує експорт освітніх послуг, пропонуючи ряд стипендій, орієнтованих, головним чином, на підростаюче покоління з регіонів, в яких геополітична присутність Польщі посилюється в останні роки. Важливу роль відіграють гранти та стипендії уряду Польщі, активна проєктна діяльність та розвиток співпраці з Національним Еразмус Офісом на підтримку освіти молоді в Європі [1, с. 276].

Отже, міжнародне співробітництво в галузі екологічної освіти є надзвичайно важливим для України з наступних причин:

1) обмін досвідом з іншими країнами дозволяє використовувати найкращі практики та інновації у галузі екологічної освіти та допомагає покращити якість навчальних програм, змісту, форм, методів і засобів навчання;

2) міжнародне співробітництво може забезпечити доступ до додаткових ресурсів, фінансування та технічної підтримки для розвитку екологічної освіти в Україні;

3) багато глобальних екологічних проблем, таких як зміна клімату чи втрата біорізноманіття, потребують спільних зусиль країн для їх розв'язання;

4) співпраця з іншими країнами сприяє розвитку міжкультурного розуміння та сприяє формуванню глобального екологічного світогляду в молодого покоління.

Міжнародне співробітництво є ключовим інструментом у розв'язанні проблем екологічної освіти молоді в Україні та сприяє створенню сталого та екологічно свідомого суспільства.

Список використаних джерел

1. Баюрко Н. В. Особливості забезпечення якості професійної підготовки майбутніх учителів в університетах Польщі. The 4th International scientific and practical conference. *Actual problems of modern science* (January 31 – February 3, 2023) Boston, USA. International Science Group. 2023. P. 274-279. URL: <https://isg-konf.com/uk/actual-problems-of-modern-science/>

2. Баюрко Н. В., Стахова І. А. Формування екологічної компетентності майбутніх учителів у контексті реалізації принципів сталого розвитку. *Подільські читання. Охорона довкілля, збереження біотичного та ландшафтного різноманіття, природнича освіта: проблеми, перспективи, рішення*: збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 170-річчю з дня народження Петра Миколайовича Бучинського (8-9 грудня 2022 р., Кам'янець-Подільський) / за заг. ред. Л. Г. Любінської. Кам'янець-

Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2022. С. 300-303. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua:8081/xmlui/handle/123456789/6923>

3. Левчук Н. В., Баюрко Н. В., Нікітченко Л. О. Інтеграція різнопредметних знань в процесі еколого-педагогічної підготовки майбутніх вчителів природничих дисциплін. *Актуальні проблеми біології та методики її викладання у закладах вищої освіти: збірник наукових праць звітної наукової конференції викладачів за 2018-2019 н. р. Вінниця, 2019. С. 173-186.*

4. Писанка К. О. Проблеми екологічної освіти. *Молодий вчений*. 2014. №4 (07). С. 72.

5. Рожкова Л. В., Баюрко Н. В. Екологічна освіта і виховання учнів початкових класів у країнах Європи. Актуальні питання географічних, біологічних та хімічних наук: основні наукові проблеми та перспективи дослідження. Збірник наукових праць ВДПУ. Вінниця, 2022. Вип. 20 (24). С. 82-84.

6. Фрицюк В. А., Опушко Н. Р., Баюрко Н. В., Губіна С.І. Розвиток професійної освіти в Німеччині: аналіз досвіду, перспективи імплементації. *Наукові інновації та передові технології* (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). 2023. №12 (26). С. 629-642. URL: [https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12\(26\)](https://doi.org/10.52058/2786-5274-2023-12(26))

7. Чепіль М. Особливості реалізації екологічної освіти у початкових та середніх школах Південної Європи. *Молодь і ринок*. 2019. №6 (173). С. 18-23. URL: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/909260.pdf>

НАСТУПНІСТЬ В ЕКОЛОГІЧНОМУ ВИХОВАННІ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ І ПЕРШОКЛАСНИКІВ

Людмила Іщенко, докторка педагогічних наук, професорка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського
(Україна)

PROGRESS IN ENVIRONMENTAL EDUCATION OF THE ELDERLY PRESCHOOLERS AND FIRST GRADE SCHOOLERS

Lyudmila Ishchenko, doctor of pedagogical sciences, professor
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Анотація. У статті розглядається проблема наступності в екологічному вихованні старших дошкільників та першокласників. На основі аналізу наукових досліджень автор уточнює зміст понять «наступність в екологічному вихованні старших дошкільників та першокласників», «екологічна вихованість».

Ключові слова: «наступність», «наступність в екологічному вихованні старших дошкільників та першокласників», «екологічна вихованість».

Abstract. The article examines the problem of accessibility in environmental education of older preschoolers and first-graders. Based on the analysis of scientific research, the author clarifies the meaning of the concepts «succession in environmental education of older preschoolers and first-graders», «environmental education».

Key words: succession, succession in environmental education of older preschoolers and first graders, environmental education.

В основі національної системи виховання лежать ідеї народної філософії, яка утверджує культ Людини, Дитини, Природи. Тому завдання формування екологічно вихованої особистості, системи ціннісних орієнтацій щодо природи, загальнолюдської моралі, дбайливого шанобливого ставлення до історико-культурного та природного середовища стали першочерговими для гуманітарних галузей вітчизняної науки.

Сучасні екологічні проблеми настільки серйозні, що ставлять перед педагогічною теорією та практикою дошкільних та шкільних закладів завдання великої економічної та соціальної ваги. Це завдання полягає у вихованні нового покоління, яке буде дбайливо та відповідально ставитися до природи, а також берегти та відновлювати її багатства.

Гострота сучасних екологічних проблем висунула перед педагогічною теорією, дошкільною і шкільною практикою завдання великої економічної і соціальної ваги: виховання молодого покоління в дусі бережливого, відповідального ставлення до природи, захисту і відновлення її багатств. У державних Законах України («Про освіту», «Про дошкільну освіту») зазначається на необхідності виховання у дітей дбайливого ставлення до природного середовища, виокремлено вимоги до змісту дошкільної освіти, що передбачає формування елементів природодоцільного світогляду, розвитку емоційно-ціннісного ставлення до природного довкілля, бажання його оберігати [2]. Так, Базовим компонентом дошкільної освіти передбачено до кінця дошкільного віку сформувати уявлення про природу планети Земля та Всесвіту, причинно-наслідкові зв'язки в природі, взаємозалежність стану природи від наслідків людської діяльності, розвивати здатність дитини брати на себе відповідальність за майбутнє довкілля [1].

Відповідно до цих документів, екологічна освіта розглядається як неперервний процес, що охоплює всі вікові, соціальні та професійні групи населення. Особливої актуальності питання наступності набуває в перехідні етапи розвитку дитини, зокрема, при переході з одного соціального статусу – випускника закладу дошкільної освіти – в інший – учня першого року шкільного навчання. Неперервність в екологічному вихованні може бути забезпечена організацією наступності між закладом дошкільної освіти і початковою школою, яка є однією із сторін цілісного процесу розвитку особистості дитини-дошкільника та першокласника.

Психолого-педагогічні основи наступності між закладом дошкільної освіти і початковою школою були предметом низки дисертаційних досліджень з трудового виховання (Л.П. Дашківська, В.Ф. Колесникова), природознавства (Н. В. Лисенко, Т. О. Ковальчук), естетичного виховання (А. І. Ароніна), естетико-екологічного виховання (Л.В. Іщенко, Г. С. Тарасенко), виховної роботи (В. Я. Ликова). Дослідниками нагромаджений педагогічний досвід роботи з проблеми спадкоємності формування у дітей 6-7 років загальнонавчальних умінь (А.М. Богуш, Н. В. Кичук, І. М. Лапшина, Л.І. Коломієць, Г.І.Назаренко); педагогічні основи виховного процесу в комплексі «Школа – дитячий садок» (В.Г.Кузь); організаційно-педагогічні умови наступності (Л. В. Артемова, А. М. Богуш, Н. В. Гавриш, О. Л. Кононко, І. М. Лапшина, Г. І. Назаренко, Т. І. Поніманська, О. Я. Савченко) психологічні особливості дітей перехідного періоду від дошкільного до молодшого шкільного віку (І. Д. Бех) та ін.

Реалізація принципу наступності пов'язана з урахуванням вікових особливостей, готовністю дітей різного віку до прийняття дітей певного обсягу знань. Навчання повинне опиратися на вже досягнутий рівень розвитку і готувати перехід дітей на наступний, більш високий рівень. Тому пошук оптимальних шляхів наступності між дошкільною і шкільною ланками саме у виховному аспекті, зокрема в екологічному вихованні, набуває особливої актуальності.

Аналіз наукових психолого-педагогічних розвідок засвідчив вивчення різних аспектів щодо проблеми екологічної освіти й екологічного виховання у роботах вітчизняних учених (Г.В. Беленької, Г.С. Марочко, Н. В. Лисенко, З. П. Плохій, Г.П. Пустовіт, Н.Ф. Яришевої та ін.). У своїх дослідженнях науковці наголошують на тому, що в період дошкільного дитинства закладаються основи світорозуміння, екологічної компетентності і практичної взаємодії з природою. Дослідники підкреслюють значущість дошкільного віку для вирішення питань екологічного виховання, оскільки саме в цей період у дитини формуються основи ціннісних орієнтацій, нагромадження першого досвіду взаємодії зі світом природи.

В. О. Сухомлинський надавав великого значення наступності між дошкільною і шкільною ланками навчання. Дитинство, як він визначає, найважливіший період людського життя, коли формуються всі моральні якості особистості. В.О. Сухомлинським була організована «Школа під блакитним небом». Актуальні й зараз його слова про те, що школа не повинна вносити різкий перелом у життя дитини. «Нехай нове з'являється у її житті поступово і не приголомшує зливою вражень» [6, с. 96].

Теоретико-експериментальному обґрунтуванню шляхів та засобів ефективного виховного процесу в комплексі «Школа – дитячий садок» присвячене дослідження В. Г. Кузя [5]. Автор науково аргументує, що створення нового типу навчально-виховного закладу є одним із реальних шляхів зміцнення сільської малокомплектної школи і вирішення проблеми дошкільного виховання в малому селі, що сприяє наступності в роботі дитячого садка і школи.

Логіка започаткованого дослідження вимагає з'ясування понять «вихованість» та «екологічна вихованість». Проблема вихованості стала предметом дослідження І. Д. Беха, В. Я. Ликової, Н. В. Лисенко, С. М. Мар'єнко та інших учених. Дослідники [3, 4, 5] трактують наступність в екологічному вихованні дошкільників і молодших школярів як такий взаємозв'язок між етапами розвитку особистості, який спрямований на послідовне формування компонентів екологічної вихованості (інтелектуальний, емоційно-чуттєвий, ціннісний і практично-дійовий) і на неухильний ріст їх рівня при переході з одного ступеня на інший. Таки чином наступність в екологічному вихованні розуміємо як взаємозв'язок у змісті, методах, засобах і формах роботи на різних ступенях системи екологічного виховання, який забезпечує послідовне формування екологічно вихованої особистості, через опору на досягнутий нею рівень вихованості і готує її до виконання більш складних вимог на наступних етапах навчання й виховання [3].

Кінцевим результатом екологічного виховання є екологічна вихованість. Рівень екологічної вихованості залежить від інтелектуальної, емоційно-чуттєвої, практично-дійової, ціннісної сфер розвитку особистості і тому виховний процес повинен сприяти розвитку цих сфер і росту рівня екологічної вихованості дітей на межі від дошкільного до шкільного дитинства.

Екологічна вихованість – це складна полікомпетентна властивість особистості, її інтегральна якість, яка складається з цілого комплексу емоційних, інтелектуальних, характерологічних особливостей, якостей і виявляється у свідомій внутрішньо-необхідній діяльності щодо перетворення природи [3]. Структура екологічної вихованості дає можливість більш глибоко зрозуміти її сутність. Окремі складові кожного із зазначених компонентів виступають показниками екологічної вихованості.

Основними компонентами екологічної вихованості виступили: емоційний (вміння відгукуватися на прояви прекрасного в природі, насолоджуватися її красою), когнітивний (наявність певних усвідомлених екологічних знань, знання норм і правил поведінки у природі), ціннісний (розуміння естетичної і практичної цінності природи, уміння давати оцінку своїм та чужим діям у навколишньому середовищі), практично-дійовий компоненти (позитивне ставлення до діяльності у природі, вияв турботи до живих природних об'єктів) компоненти в їх єдності [3].

Аналіз науково-педагогічної проблеми з питань наступності уможливив виокремити ефективні педагогічні умови організації екологічного виховання дітей двох початкових ланок навчання – дошкільної і початкової освіти. Серед них: екологізація різноманітних видів діяльності; взаємозв'язок у місті, методах, засобах і формах екологічного виховання; спільна робота закладу дошкільної освіти, школи і сім'ї [3]. Так, система заходів із екологічного виховання дітей 6-7 років передбачала: щоденне проведення спостережень за природою, догляд за мешканцями куточка природи, ранкові розповіді – п'ятихвилинки екологічного спрямування; прогулянки з включенням рухливих, народних, сюжетно-рольових ігор; заняття та уроки з широким використанням дидактичних ігор; прибирання майданчиків. Екологізація дитячої діяльності залежить від

уміння педагога підібрати ефективні методи пізнання природи та організувати режим дня виховання старших дошкільників та першокласників.

Наступність в екологічному вихованні – це запорука формування екологічно свідомого та відповідального покоління, яке буде дбайливо ставитися до природи та оберігати її для майбутніх поколінь. Педагоги дошкільних та шкільних закладів мають об'єднати свої зусилля, щоб виховати у дітей любов до природи, розуміння цінності її багатств та відповідальність за їх збереження.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Дошкільне виховання*. 2012. №7. С. 4-19.
2. Закон України «Про дошкільну освіту». Законодавчі акти України з питань освіти. Станом на 01.04.04р. Київ, 2004. С. 53-77
3. Іщенко Л. І. Підготовка фахівців дошкільної та початкової галузі освіти до екологічного виховання старших дошкільників та молодших школярів. *Педагогічний часопис Волині*. №1(8). 2018. С. 49-55.
4. Кривошея Т. М. Наступність у навчанні та вихованні дітей дошкільного і молодшого шкільного віку в педагогічній спадщині Я. А. Коменського. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету ім. М. Коцюбинського*. Серія: Педагогіка: збірник наукових праць. 2009. №28. С. 349-354.
5. Кузь В. Г. Виклики сучасної епохи і педагогічна наука. *Педагогіка і психологія*. 2005. № 4. С. 27-39.
6. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Київ: Акта, 2012. 538 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКО-ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОБОТИ ДІТЕЙ НА ЕКОЛОГІЧНІЙ СТЕЖИНІ

Дар'я Капуста, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: І. В. Карук, докторка філософії (PhD), старша викладачка
Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського (Україна)

ORGANIZATION OF RESEARCH AND EXPERIMENTAL WORK OF CHILDREN ON THE ECOLOGICAL PATH

Daria Kapusta, master`s student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. Розглянуто і проаналізовано форми організації дослідно-експериментальної роботи на екологічній стежині з дітьми старшого дошкільного віку. За основу роботи автором взято дослідження сучасних педагогів А. Богуш, Н. Горопахи, Т. Поніманської та інших авторів, а також власний досвід під час проходження виробничої практики у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: форми навчання, екологічна стежина, дослід, дослідницько-експериментальна робота, дошкільний вік, заклад дошкільної освіти.

Abstract. The forms of organization of research and experimental work on the ecological path with children of older preschool age were considered and analyzed. The basis of the author's work is the research of modern teachers A. Bogush, N. Horopaha, T. Ponimanska and other authors, as well as his own experience during industrial practice at a higher educational institution.

Key words: forms of education, ecological path, research, research-experimental work, preschool age, preschool education institution.

Більшість дослідників, які вивчають особливості розвитку та активності старших дошкільників, відзначають, що діти цього віку мають здатність розуміти та виявляти інтерес до розв'язання екологічних проблем нашого часу. Науковці, серед яких Н. Глухова, Н. Горопаха, Н. Лисенко, С. Ніколаєва, З. Плохій та інші, вказують, що формування екологічного світогляду розпочинається у період дошкільного дитинства, коли в процесі навчально-виховної діяльності закладаються основи розуміння світу, екологічної свідомості і практичної взаємодії з природою [2].

Під час організації навчально-виховної діяльності у дошкільних навчальних закладах вихователь самостійно вибирає форму подачі інформації для дошкільників, спираючись на одну з основних вимог занять – забезпечення доступності нової інформації для своїх вихованців. Ефективність навчально-виховного процесу залежить від уміння вихователя організовувати заняття, включаючи правильний вибір форм і методів його проведення.

Форма навчання – це узгоджена діяльність вихователя й вихованця, яка здійснюється в певному порядку та режимі [5, с. 262]. Вибір методу навчання залежить від програмного матеріалу та індивідуальних особливостей дошкільників, а також від професійної кваліфікації педагога. Однією з важливих форм організації природознавчих занять є екологічні стежки, які включають попередньо визначений маршрут по певній території, де можна побачити різноманітні рослини, водойми та природні пам'ятки [7, с. 12].

Українські науковці С. Павлюк, Л. Русан та Г. Колосінська акцентують увагу на використанні екологічної стежинки у дошкільних навчальних закладах. Вони подають наступне уточнене визначення: «екологічна стежина – це завчасно визначений маршрут по певній місцевості, на якому розташовані унікальні та типові для даної місцевості об'єкти: різні групи рослинності, водойми, пам'ятки природи, характерні форми рельєфу тощо». Надалі автори звертають увагу на те, що «екологічна стежина забезпечує можливість ознайомлення дітей із довкіллям на основі безпосереднього контакту, залучення їх до особливих видів практичної діяльності. Відчуваючи аромат трав, прохолоду води і сухість піску, прислухатися до співу птахів і шарудіння тварин, вчить ліпше пізнавати себе та бути відповідальними за власні вчинки» [7].

На території ЗДО мають бути прокладені екологічні стежки, де розміщені маленькі сади та клумби різної форми та розміру – овальні, круглі, зіркоподібні. Тут діти можуть не лише саджати рослини і доглядати за ними, але також спостерігати за розкриттям бутонів, цвітінням квітів, створювати квітниковий годинник і визначати за ним час. [5, с. 173].

Щодо фруктового саду на території дошкільного закладу, там ростуть яблуні, груші, вишні, а також ягідні рослини, такі як агрус, малина, суниця, смородина. Місце розташування саду повинно бути недосяжним для дітей. Така організація допомагає спостерігати за розвитком рослин і дерев у різні пори року, включаючи їх зимовий сплячий період та пробудження навесні, а також спостереження за птахами, їх гніздами та підгодівлею їх.

Мета створення екологічної стежини полягає в наступному: сприяти формуванню екологічної свідомості й культури в дошкільників; ознайомлення з різноманітними об'єктами природи; розвиток навичок самостійного спостереження та уміння орієнтуватися у природному середовищі; проведення теоретичних і практичних занять з екологічною тематикою; розвиток навичок розпізнавання рослин у природі; активна участь у заходах з природоохоронної спрямованості. [7, с. 7-8].

Організуючи дослідницько-експериментальну діяльність на екологічних стежинах, можна ознайомити дитину не лише з характеристиками живої та неживої природи, але й дозволити їй провести експерименти з різними неживими об'єктами, такими як вода, пісок, ґрунт, світло та повітря, а також вивчити ландшафтний рельєф [4, с. 78]. Такі дослідження ефективно проводяться в дитячих лабораторіях. Основна мета цієї форми роботи полягає в тому, щоб ознайомити дитину з властивостями природних об'єктів. Діти проводять експерименти зміни кольору і запаху води, вивчають особливості предметів, які можуть тонути в воді та знаходитися на поверхні (що допомагає зрозуміти, що легкі предмети

плавають, а важкі тонуть), досліджують зміну форми води залежно від форми посуду, вимірюють температуру води (теплої, холодної та кімнатної температури) і спостерігають за її випаровуванням, а також розглядають об'єкти під мікроскопом чи лупою (наприклад, склад ґрунту, будову листка і квітки).

Вивчення наукових джерел підтверджує, що впровадження дослідницько-експериментальної методики під час занять на екологічній стежині сприяє підвищенню рівня засвоєння нової інформації, розвитку когнітивних процесів та інтелектуальної активності старших дошкільників, а також стимулює їх до активної участі у навчально-виховному процесі. Дослідницько-експериментальний підхід є основним методом знайомства старших дошкільників із природними явищами, красою тваринного та рослинного світу, а також особливостями вивчених об'єктів. Природа, у свою чергу, відіграє значну роль у формуванні особистості та усвідомленні дитиною сенсу життя.

Список використаних джерел

1. Бабюк Т. Й. Організація дослідницько-експериментальної діяльності дітей у природі. Кам'янець-Подільський: ФОП Сисин О. В., 2011. 64 с.
2. Беленька Г. В., Науменко Т. С., Половіна О. В. Дошкільнятам про світ природи: метод. посіб. для вихователів дітей дошк. віку. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2013. 115 с.
3. Богуш А. М. Методика ознайомлення дітей з довкіллям у дошкільному навчальному закладі: підручник. Київ: Слово, 2008. 408 с.
4. Горопах Н. М. Методика ознайомлення дітей з природою: хрестоматія. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2012. 432 с.
5. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка. Київ: Центр учбової літератури, 2001. 656 с.
6. Ошуркевич Н. Сучасні педагогічні технології формування природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку. *Педагогічний процес: теорія і практика. Серія "Педагогіка"*. 2018. № 1-2. С. 60-61.
7. Павлюк С. Ю., Русан Л. С., Колосінська Г. І. Мандруємо екологічною стежиною: дослідницько-експериментальна діяльність дітей дошкільного віку в природі. Тернопіль: Мандрівець, 2014. 168 с.
8. Панченко, О. О. Форми організації дослідницько-експериментальної роботи з дітьми старшого дошкільного віку. *Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Серія: Педагогічні науки*. 2017. №15.
9. Поніманська Т. 1. Дошкільна педагогіка. Київ: Академвидав. 2006. 455 с.
10. Швайка Л. А. Експериментальна діяльність у ДНЗ. Харків: Основа. 2009. 192 с.

ОСЕРЕДОК ПРИРОДИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Іванна Клебан, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: І.А. Стахова, докторка філософії (PhD), доцентка кафедри початкової освіти

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

Дар'я Мельник, учителька початкових класів

КЗ «Вінницький ліцей №8» ВМР (Україна)

THE NATURE CENTER AS A MEANS OF FORMING THE ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS

Ivanna Kleban, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Dariia Melnyk, primary school teacher

«Vinnitsia Lyceum №8» Vinnitsia City Council (Ukraine)

Анотація. У статті висвітлено поняття «екологічна компетентність», вказано на особливості формування екологічної компетентності молодших школярів. Презентовано осередок природи як ефективний засіб формування екологічної компетентності, розкрито обладнання осередка природи.

Ключові слова: екологічна компетентність, природнича освітня галузь, осередок природи.

Abstract. The article highlights the concept of «ecological competence», points out the peculiarities of the formation of ecological competence of younger schoolchildren. The center of nature is presented as an effective means of forming ecological competence, the equipment of the center of nature is disclosed.

Key words: ecological competence, nature education branch, center of nature.

Екологічна компетентність є однією із ключових компетентностей Нової української школи, її формування необхідно розпочинати ще з молодшого шкільного віку, адже він є сенситивним періодом у процесі становлення особистості. Зважаючи на серйозні та масштабні забруднення навколишнього середовища, глибоку екологічну кризу пов'язану з війною в Україні питання формування екологічної компетентності підростаючого покоління сильно загострилося. Працюючи з молодшими школярами, необхідно формувати в них комплексні наукові знання про природне довкілля, взаємозв'язки в ньому, світоглядні природоохоронні точки зору. Важливим інструментом у процесі формування екологічної компетентності учнів є осередок природи як частина класної кімнати молодших школярів, що допоможе сформувати необхідні природничі уявлення та поняття.

Питання формування екологічної компетентності учнів висвітлено у Державному стандарті початкової освіти, типових освітніх програмах для учнів початкової школи, законі України «Про освіту» тощо. У нормативних документах екологічна компетентність розглядається як сукупність знань про природне довкілля, комплекс практичних умінь та навичок поведінки у природному середовищі, пізнання навколишньої природи, гуманне та природоохоронне ставлення до всього живого, розуміння природи як цінності. У європейському курсі GreenDeal наголошується на необхідності бережного ставлення до природних ресурсів: повітря, води, корисних копалин, енергії тощо, що свідчить про важливість виховання гуманної, екологічно компетентної особистості. Питаннями формування екологічної компетентності молодших школярів займалися Т. Байбара, Т. Васютіна, О. Грошовенко, Н. Казанішена, І. Карук, Л. Присяжнюк, Г. Пустовіт, Н. Пустовіт, О. Пруцакова, З. Плохій та ін.

У своїх дослідженнях Н. Казанішена стверджує, що «екологічна компетентність учнів проявляється у комплексі знань з еколого-природничих дисциплін, сформованості практичних умінь та навичок бережливого поведінки з об'єктами природи, у еколого-доцільній поведінці, здатності приймати об'єктивні рішення на захист природного довкілля тощо» [3, с. 15]. У наукових доробках Н. Пустовіт трактує питання формування екологічної компетентності як «здатності орієнтуватися у проблемах навколишнього середовища, розуміти їх та намагатися ліквідувати» [5, с. 300]. За словами Т. Васютіної, екологічна компетентність «передбачає усвідомлення основи екологічного природокористування, дотримання правил природоохоронної поведінки, ощадного використання природних ресурсів, розуміння важливості збереження природи для сталого розвитку суспільства» [2, с. 24]. Зважаючи на дослідження вчених, ми вважаємо, що екологічна компетентність учнів загальноосвітніх навчальних закладів ґрунтується на їхніх глибоких наукових знаннях про природне довкілля, вміннях і навичках орієнтуватися в навколишньому середовищі, встановлюючи відповідні взаємозв'язки між природними об'єктами, на природничих цінностях, повазі та шані до довкілля.

Для формування екологічної компетентності доречно облаштувати осередок природи, у ньому доречно розмістити:

- рослини (аспарагус, гіпеаструм, сенполія, хлорофітум, папороть, герань, бальзамін, цикламен, бегонія, гібіскус);
- тварини: черепаха, ящірка, папуга, канарка, хом'як, шиншила, акваріум з рибками тощо;
- обладнання для куточка живої природи (лійки, палички, граблі, пульверизатор, пінцети, мінеральні добрива тощо);
- плакати про будову рослин та різних видів тварин;
- картки з цікавою пізнавальною інформацією, енциклопедії про космос, тварин та рослин, художня література, дитячі журнали та газети природничої тематики тощо;
- обладнання для вивчення природи: глобус, макети природного середовища, муляжі овочів та фруктів, колекції насіння, гербарії;
- фото природи, зроблені дітьми під час екскурсій та прогулянок;
- карти, контурні карти світу, України, своєї області;
- календар погоди, де учні зможуть фіксувати різні погодні зміни, а також просте обладнання для визначення погодних змін;
- репродукції картин природничої тематики тощо.

Облаштовуючи осередок природи разом з учнями, можна створити город на підвіконні, де вирощувати зелень та деякі овочі, проводити практичні роботи, досліди тощо. Популярними сьогодні є облаштування квітників на підвіконні, які можна інтерпретувати у вигляді сюжету відомої казки або пригодницької історії. Також, працюючи з дітьми, можна облаштувати «ландшафт пустелі», висаджуючи в горщиках різні сукуленти.

Працюючи в осередку природи, молодші школярі долучаються до виконання різних доручень, чергувань та колективної праці. Осередок природи сприяє не просто накопиченню теоретичного багажу знань, але й формуванню умінь і навичок їхньої продуктивної реалізації.

У ході проведення дослідження ми опитали педагогів комунального закладу «Вінницький ліцей №12» щодо облаштування осередку природи. Анастасія О. (*пед. стаж – 10 років*) стверджує, що робота в такому осередку є дуже пізнавальною, дозволяє розвивати практичні уміння та навички спілкування з природою, дослідницькі навички, творчі здібності. Тетяна М. (*пед. стаж – 30 років*) наполягає на тому, що осередок природи є пізнавальною скарбницею учнів, у цьому осередку діти можуть виконувати практичні завдання.

Рис.1. Практична робота учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ»

Досвід педагогів комунального закладу вказує на те, що організація діяльності учнів в осередку природи потребує систематичного привернення уваги школярів до об'єктів природи. Педагоги пропонують погладити щільні гладенькі листочки рослин, понюхати, помилуватися квітками герані, згадати, як називається ця квітуча рослина тощо. Наприкінці

зими учні разом з учителем саджають цибулю, таким чином, щоб кожна дитина взяла участь у цій діяльності, а потім доглядала за своєю цибулинкою.

Таким чином, можемо стверджувати, що екологічна компетентність молодших школярів – це складне інтегроване утворення, що базується на комплексі знань, практичних умінь та навичок поведінки у природному довкіллі, творчому переосмисленні природничих процесів, загальних ціннісних екологічних орієнтацій. Осередок природи є ґрунтовною базою для формування екологічної компетентності, він стає базовим помічником педагогові, дозволяє цікаво та динамічно проводити уроки інтегрованого курсу «Я досліджую світ».

Список використаних джерел

1. Баюрко Н. В. Використання проектних технологій у формуванні готовності майбутніх учителів до розвитку екологічної компетентності учнів. *Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 16-17 жовтня 2015 року). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. 180 с.
2. Васютіна Т.М. Методичні орієнтири організації проектної діяльності учнів з природознавства. *Поч. школа*, 2015. № 11. С. 50-54.
3. Казанішена Н. В. Формування професійної готовності вчителя до екологічного виховання учнів: навч.-метод. посіб. Подільський: Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. 74 с.
4. Карук І. В. Дефінітивний аналіз та сутність поняття «експериментальна діяльність». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія*. 2020. №61. С. 30-35.
5. Пустовіт Н.А. Гармонізація відносин школярів із природою через взаємодію з установами природно-заповідного фонду. *Особистість у просторі виховних інновацій : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції Інституту проблем виховання НАПН України за 2018 рік*. Івано-Франківськ: НАПН, 2018. С. 300-305, 360-364.
6. Стахова І.А. Особливості організації позашкільної екологічної освіти дітей у Європі. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал*. 2023. № 14(28). С. 469-479. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/8248>

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ОСНОВ ЕСТЕТИКО-ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ СТАРШИХ ДОШКІЛЬНИКІВ

Олена Куркова, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник К.В. Мнишенко, докторка філософії (PhD), старша викладачка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

INNOVATIVE APPROACHES TO FORMING THE FUNDAMENTALS OF AESTHETIC AND ENVIRONMENTAL EDUCATION OF PRESCHOOL CHILDREN

Olena Kurkova, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

Анотація. В статті розкриті інноваційні підходи до формування основ естетико-екологічного виховання старших дошкільників. Автор статті презентує нестандартні прийоми використання природних матеріалів з дітьми старшого дошкільного віку.

Ключові слова: естетичне виховання, еколого-природнича компетентність, інноваційність, естетико-виховне середовище, художньо-творча діяльність.

Abstract. The article discusses of innovative approaches to the formation of the basics of aesthetic and ecological education of senior preschoolers. The author of the article presents non-standard methods of using natural materials with children of senior preschool age.

Key words: *aesthetic education, ecological and natural competence, innovativeness, aesthetic and educational environment, artistic and creative activities.*

Еколого-естетичне виховання посідає важливе місце у сучасній освітній траєкторії. Це визначається кардинально іншими поглядами на проблеми екологічної просвіти в педагогічній системі та мистецтві, загалом у суспільному світі. Саме педагогіка змінила погляди на осмислення можливостей природи в естетичному вихованні дошкільників. У педагогічній спадщині В.О. Сухомлинського розкрито духовно-гуманістичний погляд на виховання дітей засобами природи, на навколишнє середовище, в якому відбувається зростання особистісних уподобань дитини, формування його світогляду. Його глибокі думки проникнені вірою у потенційні можливості учнів, послідовним гуманізмом. Могутнім підґрунтям оптимістичної педагогіки є віра в красу, в її всеперемагаючу силу й обумовила її орієнтацію на загальнолюдські цінності. Відомі педагоги: Ж.Ж. Руссо, Г. Песталотці, Ф.А. Дистерверг, К.Д. Ушинський і багато інших дослідників акцентували увагу на доцільній поведінці у природі за законами краси. Природа в науково-педагогічному доробку К.Д. Ушинського виступає найсуттєвішим фактором особистісного впливу, а уміння відчувати і бачити барвистий світ, його мелодію дозволяє духовно поєднатись із ним: «Все це допомагає, – зазначав К.Д. Ушинський, – зайнятися іскрами любові до Батьківщини».

Природнича освіта дошкільників на сучасному етапі розвитку суспільства зазнає суттєвих змін. Цілі, які ставилися перед нею ще кілька десятиліть тому, стають неактуальними, бо не відповідають вимогам сучасного суспільства. Донедавна в ознайомленні дітей з природою переважали раціоналістичний і енциклопедичний підходи (накопичення знань про природу та її корисність для людини). В сучасних умовах технократичних змін пріоритетності набуває компетентнісний підхід.

Суттєва складова життєвої компетентності особистості дитини, його конкретних природничих знань, формування ціннісного й водночас позитивно-емоційного ставлення до її компонентів, обізнаність із правилами природокористування та їх дотримання визначають екологічно-природнича компетентність дошкільника. Цілісні уявлення дитини про природне довкілля як гармонійно облаштоване середовище, у якому взаємодіють різні об'єкти живої та неживої природи, у різноманітності й єдності, русі й мінливості. Нестандартні підходи формування екологічно-природничої компетентності старших дошкільників узагальнено в нижче поданій класифікації: екологічний; естетико-екологічний; середовищний; діяльнісний інтегрований.

В межах нашого дослідження нами детально проаналізовано зміст естетико-екологічного підходу, що полягає у формуванні в дітей старшого дошкільного віку уявлень про природу як естетичну цінність та про власне позитивне бачення природного довкілля. Технологія естетико-екологічного виховання дошкільників передбачає покрокове їх включення в різні види художньо-естетичної і практично-творчої діяльності в природі. Тут повинна бути висока культура сенсорного сприймання дітьми природи і підняття результатів такого сприймання на належний образний рівень. Старші дошкільники навчаються виражати любов до навколишнього світу із зануренням «у естетичну канву» ситуацій милування природою під час прогулянок, віртуальних екскурсій, які на варто спрощувати до формального спостереження. Завдання педагога – намагатись стимулювати творчу фантазію дитини, допитливість та інтерес до пізнання рідної природи; вводити елементи наукових знань про об'єкти живої природи та властивості різних матеріалів; активізувати знання і практичний мистецький досвід взаємодії з природними об'єктами і формами; ознайомлювати дітей з перлинами народної мудрості, що віддзеркалюють дбайливе ставлення людей до природи. Вочевидь сприяючим фактором є активізація художньо-творчої діяльності старших дошкільників, переживання мистецьких образів природи і саме практична діяльність вихованців, власне - створення аплікацій з природного матеріалу, складання лепбуків, плетених килимків, віночків із шишок та вернісажів сезонних барв. Заключним етапом алгоритму закономірно є організація добротворення в природі, тобто організація дитячої

допомоги її об'єктам і мешканцям. Наприклад, у весняний період вихованці залучаються до трудових справ, зокрема до висаджування дерев («Дерево нашої групи», «Збережемо ялинку»).

Інноваційність в організації еколого-природничої освіти дітей старшого дошкільного віку ми вбачаємо у поєднанні всіх вищезазначених підходів, їх взаємозв'язку, розумному застосуванні педагогічних методів впливу на естетичні почуття вихованців. Робота з формування природничо-екологічної компетентності дітей обов'язково має базуватися на широкому використанні можливостей еколого-розвивального середовища ЗДО, елементами якого є: куточок природи у групових кімнатах; осередок ДПД (еколого-дослідницький центр); ділянка дошкільного закладу.

Еколого-природнича освіта дошкільників проникнута дієвістю, активним пошуком і пізнанням мистецтва (заняття з використанням екологічних казок, мистецькі хвилинки «Таємниці Катерини Білокур», «Дивовижні птахи і звірі Марії Приймаченко», «Що ми можемо подарувати веселковому дощику?», «Вернісаж весняних барв», малювання словами картин «Повінь у сонячний день» з використанням поезії Ліни Костенко та інші); занять у куточку природи «Дзвінкоголосі розваги на весняному килимі»; занять-милування природою (наприклад, спостереження-милування «Берізки осіння краса»; «Горобини кетяги милі», інші); проведення щоденних і цільових прогулянок (зокрема, «Цільова прогулянка до зимового парку» [6]; віртуальних екскурсій у природу рідного міста «У володінні діда Осінника», «Паркова алея», «У скрині пані Осені» тощо; експериментально-дослідницької діяльності, доцільної праці в природі «Музей каміння», «Квіткові дива», «Лісова школа»; екологічних акцій «Навчайся сортувати» та інтерактивних ігор «Перемагай сміттемонстрів». «Екологічні перегони». Зазвичай традиційними можуть стати тематичні виставки юних фітодизайнерів: «Квітка мого серця», «Дерево моєї душі», «Зимові вітражі», «Браслет з природніх матеріалів»; спостереження та бесіди з дітьми; заняття з елементами ДПД; екологічні квести (наприклад, «У бджолину велику родину усі дружно йдемо на гостину»; ігрова діяльність на свіжому повітрі; обговорення проблемних ситуацій природоохоронного характеру; читання й обговорення дитячих літературних творів морально-екологічного спрямування; робота з екологічними казками [9]; заняття з дидактичним матеріалом природничо-екологічного спрямування; складання лепбуків; створення екологічних міні-музеїв; інтегровані заняття з пріоритетом екологічно-природничих завдань; освітні ситуації природоохоронного характеру; обговорення мистецьких образів картин, наприклад //Робота з картиною Дональда Золана «Влітку на озері»; освітньої діяльності на екологічній стежині; свят і розваг природничо-екологічного змісту; «Театр природи», в якому діти творчо перевтілюються в об'єкти природи тощо.

Підбір освітніх завдань вихователям слід здійснювати з урахування того, що творчі роботи мають слугувати естетичним стимулом для подальшого пізнання дошкільником оточуючого світу. Доречним буде організація такої діяльності зі старшими дошкільниками, в якій забезпечено необхідний діапазон різних видів *матеріалів* (пластилін, дріт, зубочистки, гілочки), та інструментів (ножиці, пензлик) для творчості, задіяно достатній рівень рухової активності, запропоновано зразки і урізноманітнено техніками виконання дитячі поробки з мушель, насіння, листя та квіточок. Діти в процесі роботи опановують навички розумового аналізу, сприймання форми і кольорової гами, алгоритм виконання завдання.

Вихователеві потрібно досконало розуміти методiku художньо-творчого виду практичної роботи, щоб чітко окреслити обсяг словесної, наочної і еколого-природничої інформації, який базувався б на принципах доступності і науковості, не ототожнювався з випадковими розрізненими фактами, вирізнявся чіткими і обґрунтованими відомостями про явища навколишньої дійсності і, використовуючи доцільні методи освітньої роботи, (бесіди, співбесіди, еколого-виховні ситуації, творчі заняття, віртуальні екскурсії, цільові прогулянки в природні куточки рідного міста) сприяв виробленню у вихованців естетичних вражень і бажання милуватися і захоплюватися природнім довкіллям, включенням їх у посильну еколого-зорієнтовану діяльність. Вихователь завдяки цьому зможе поглибити зміст роботи,

збагатити заняття цікавим матеріалом, сфокусувати увагу і творчі здібності дітей старшого дошкільного віку, розвинути вміння бачити і відчувати красу довкілля.

Таким чином, актуальні тенденції екологічного виховання, які конкретизують і поглиблюють основну мету – формування екологічної культури, екологічної відповідальності достеменно свідчать, що ефективні можливості для формування екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку має змішана освітня модель, де застосовується принцип інтеграції виховних напрямів і особистісно-орієнтований підхід.

У цілому, аналіз наукових джерел та досвід роботи в закладі дошкільної освіти дозволяє стверджувати, що в екологічній культурі відображаються два світи: взаємодія природного довкілля і внутрішнього світу людини, від яких істотним чином залежать природне існування сучасної цивілізації, її сталий розвиток. Формування основ естетичної культури старших дошкільників засобами художнього відображення природи у творчій діяльності – важливий напрямок досягнення якісно нового рівня у реалізації мети дошкільного виховання. Ефективність впливу довкілля на дитину в ЗДО залежить від вміння педагога організовувати комфортне еколого-розвивальне середовище, яке максимально забезпечує занурення дошкільника в процес емоційно-чуттєвого сприймання, активно-дієвого пізнання та оцінки природних об'єктів, процесів, явищ. Це, зрештою, ляже в основу формування у неї екологічної компетентності.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). *Практика управління дошкільним закладом*. 2021. №1.
2. Лисенко Н. В. Еко-око: дошкільник пізнає світ природи: навчально- методичний посібник. Київ: Слово, 2015. 352 с.
3. Маршицька В.В. Теоретичні основи виховання емоційно-ціннісного ставлення до природи у дітей старшого дошкільного віку. *Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах (Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді)*. зб. наук. праць. Київ: Пед. думка, 2000. Кн. 1. С.148-154.
4. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника : навч. посібник. Київ: Світлич, 2010. 144 с.
5. Присяжнюк Л. Еколого-природнича освіта дошкільнят у поліфонії інноваційних підходів. Ж-л «Палітра педагога», 2017. №4.
6. Про освіту. Освіта.UA. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2628-148>.
7. Казмерчук І. Естетичне виховання дошкільників засобами природи. Інноваційний досвід педагогів дошкільної та початкової освіти Житомирщини: зб. наук.метод. Житомир, С.107-110.
8. Клокова Ю. Формування художньо-естетичного смаку в дошкільників. Вісник Інституту розвитку дитини (додаток): методичні та практичні матеріали. Вип. 2. Київ, С.265-268.
9. Тарасенко Г.С. Дивосвіт. Технологія естетико-екологічного виховання. К.: Рута, 2000. 208с.
10. Ідеї К. Д. Ушинського в контексті сучасної педагогічної освіти та науки: 1991-2010 рр.: до 185-річчя від дня народж.: бібліогр. показч. /Акад. пед. Наук України, Держ. наук.-пед. б-ка України ім. В. О. Сухомлинського; упоряд.: А. М. Доркену, І. О. Іванова, Т. В. Лога; авт. вступ, ст. Л. Д. Березівська ; наук, ред.: П. І. Рогова, А. М. Доркену ; бібліогр. ред. І. О. Іванова; наук, консультанти: О. В. Сухомлинська, О. Я. Чебикін ; рецензенти: Л. Д. Березівська, О. М. Яценко. Одеса, 2010. 124 с.

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПРИРОДНИЧО-ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Анастасія Мартинюк, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Карук І.В., докторка філософії (PhD), старша викладачка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

CONTENT AND STRUCTURE OF NATURAL AND ENVIRONMENTAL COMPETENCE OF CHILDREN OF OLDER PRE-SCHOOL AGE

Anastasia Martyniuk, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті на основі теоретичного аналізу наукових джерел розкрито змістове наповнення поняття «природничо-екологічна компетентність дітей дошкільного віку», виокремлено й охарактеризовано структурні компоненти цього феномену.

Ключові слова: екологічне виховання, дошкільна освіта, довкілля, суспільство, відповідальність

Abstract. In the article, based on the theoretical analysis of scientific sources, the content of the concept of "environmental and ecological competence of preschool children" is revealed, the structural components of this phenomenon are singled out and characterized.

Key words: ecological education, preschool education, environment, society, responsibility.

Екологічне виховання особистості в умовах техногенних викликів сучасного світу стає однією з найбільш актуальних проблем педагогічної науки. Споживацьке ставлення до довкілля, нерозуміння глобальних екологічних проблем представниками різних верств населення є наслідком низького рівня екологічної обізнаності, відсутності відповідних компетентностей у всіх членів цивілізаційного співтовариства. Усе це надзвичайно актуалізує проблему формування природничо-екологічної компетентності усіх поколінь людства – надто дітей, юнацтва та молоді [1; 2; 3; 4; 5 та ін.].

Уже з ранніх дитячих років батькам і педагогам варто турбуватися про те, щоб дитина навчилася емоційно відгукуватися на природну чарівність довколишнього світу як джерела краси і життя на Землі. Під керівництвом дорослого діти повинні усвідомити необхідність збереження природних скарбів і виплекати в собі бажання ці скарби захищати і примножувати. З огляду на це виразною на часі постає необхідність формування відповідного комплексу знань, цінностей, способів природоохоронної діяльності особистості вже в дошкільному дитинстві, що на рівні Державного стандарту дошкільної освіти виражається у нагальній потребі розвитку в дітей природничо-екологічної компетентності.

Мета статті: на основі теоретичного аналізу наукових джерел визначити сутність і виокремити структурні компоненти природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку.

У Базовому компоненті дошкільної освіти зустрічаємо таке трактування аналізованого феномену: «Природничо-екологічна компетентність – це здатність дитини до доцільної поведінки в різних життєвих ситуаціях, що ґрунтується на емоційно-ціннісному ставленні до природи, знаннях її законів та формується у просторі пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності» [2].

Проблема природничо-екологічної компетентності здобувачів дошкільної освіти в останні роки була предметом наукового інтересу багатьох учених: О. Грошовенко, Н. Горопахи, К. Крутій, І. Карук, О. Максимової, Т. Поніманської, І. Стахової та ін. [1; 3; 4; 9; 10]. Дослідники визначають природничо-екологічну компетентність дитини дошкільного віку як «... як інтегрований результат виховної діяльності, пов'язаний із набуттям дитиною системи знань про живу і неживу природу, ціннісних орієнтацій у сфері екологічної діяльності, усвідомлення себе як часточки природи, оволодіння дієвими вміннями її збереження» [1, с.408].

Сутність поняття природничо-екологічної компетентності аналізується науковцями у різних педагогічних аспектах: як спроможність особистості розв'язувати екологічні проблеми (Л. Лошик), як комплекс знань, умінь і навиків щодо збереження природних

ресурсів, «...як інтегрований результат виховної діяльності, пов'язаний із набуттям дитиною системи знань про живу і неживу природу, ціннісних орієнтацій у сфері екологічної діяльності, усвідомлення себе як часточки природи, оволодіння дієвими вміннями її збереження, прийняття раціональних рішень щодо довкілля» [5, с. 78]. Відповідно у структурі природничо-екологічної компетентності науковці виокремлюють різні, утім подібні між собою, структурні компоненти. Як можемо побачити, аналізуючи Базовий компонент дошкільної освіти, у складі названої компетентності визначено три компоненти: когнітивний (знання законів природи), емоційно-ціннісний та діяльнісний (єдність пізнавальної, дослідницької, трудової, ігрової діяльності) [2].

С. Шмалей зі свого боку зазначає, що природничо-екологічна компетентність передбачає єдність таких компонентів: когнітивного, діяльнісного (практичного), емоційно-мотиваційного [7]. О. Максимова виокремлює у структурі згадуваної компетентності «...когнітивний, мотиваційний, емоційно-вольовий, ціннісний, поведінково-діяльнісний компоненти», розкриваючи їхній зміст через сукупність «...знань про процеси і явища, які мають місце у природі і суспільстві; уявлень про людину як часточку природи, тобто первісні елементи сучасної природничо-наукової (в тому числі й екологічної) картини світу» (когнітивний компонент); «...створення системи мотивацій, які спонукають дитину до здійснення екологічно обґрунтованих дій» (мотиваційний компонент); «...вольових якостей, (таких) як дисциплінованість, організованість, самостійність, наполегливість та ініціативність» (емоційно-вольовий компонент); соціоприродні, еколого-моральні, еколого-естетичні та еколого-гуманістичні цінності (ціннісний компонент); «природоохоронну діяльність, дотримання правил поведінки у природі; екологічно-доцільне використання ресурсів, творчий підхід до вирішення навчальних екологічних завдань» (поведінково-діяльнісний компонент) [6, с. 61-62].

Узагальнивши підходи вітчизняних науковців до розкриття сутнісної структури природничо-екологічної компетентності дітей старшого дошкільного віку, ми виокремлюємо такі складові аналізованого феномену: *когнітивний, мотиваційно-ціннісний, діяльнісний*. Когнітивний компонент розуміється нами як комплекс теоретичних знань і уявлень дошкільника про природу та закономірності й взаємообумовленість природних процесів, про людину як частину природи та роль людської діяльності в довкіллі. Мотиваційно-ціннісний компонент, на нашу думку, може бути описаний як сукупність спонук і прагнень оберігати природні скарби, усвідомлювати цінність життя на Землі і переживати почуття відповідальності за власну поведінку у довкіллі. Діяльнісний компонент, на наш погляд, інтегрує в собі природоохоронну діяльність, посильну для дитини дошкільного віку, вміння дотримуватися правил безпечної поведінки в довкіллі та у надзвичайних ситуаціях природного чи техногенного характеру.

Природничо-екологічна компетентність формується різноманітними засобами і методами як в атмосфері родинного виховання дошкільника, так і в освітньому процесі закладу дошкільної освіти, забезпечуючи усвідомлення дітьми взаємозв'язку природи і людського суспільства.

Сутність і структура природничо-екологічної компетентності дітей дошкільного віку стають сьогодні предметом наукового інтересу багатьох освітян, оскільки драматичний розвиток сучасного світу з його перманентними ризиками для життя та нормального функціонування людства ставить освіту перед низкою викликів, однією з відповідей на які повинна стати добре організована система екологічного виховання молодих поколінь.

Список використаних джерел

1. Бартків О. С., Лошик Л. С. Програма формування природничо-екологічної компетентності дітей середнього дошкільного віку в дослідницькій діяльності. *The 10th International scientific and practical conference "Innovations and prospects of world science" (May 25-27, 2022)*. Canada. 2022. С. 407-411.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf.

3. Грошовенко О. П., Пахальчук Н. О., Стахова І. А. Технології формування природничо-екологічної компетентності молодших школярів. *Publishing House "Baltija Publishing"*, 2021. С. 31-34.

4. Карук І.В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. 2023. № 9(23) 2023. С.320-329. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23))

5. Максимова О. Формування екологічної компетентності у дітей старшої групи закладів дошкільної освіти. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота*. 2020. Випуск 1 (46). С. 77- 80.

6. Максимова О. Екологічна компетентність та її формування у дітей старшого дошкільного віку. *Ekologia i racjonalne zarządzanie przyrodą: edukacja, nauka i praktyka [Zasób elektroniczny]: materiały z międzynarodowej konferencji naukowo-praktycznej*, Łomża – Żytomierz, 15.11.2023 r. / Pod redakcją naukową Zoia Sharlovych, Janisz Lisowski, Ruslana Romaniuk. Część 2. Wydawnictwo: MANS w Łomży, 2023. S. 59-66.

7. Пахальчук Н. Формування естетичного досвіду дітей дошкільного віку в процесі фізичного виховання. *Реалізація ідей В.О. Сухомлинського в практиці роботи сучасної початкової школи*: збірник матеріалів педагогічних читань. Вінниця: Ландо ЛТД, 2015. Вип. 10. С. 8-11.

8. Шмалей С. В. Система екологічної освіти в загальноосвітній школі в процесі вивчення предметів природничо-наукового циклу: дис. ... доктора пед. наук: 13.00.01. Київ, 2005. 479 с.

9. Karuk, I., Kolesnik, K., Kryvosheya, T., Prysiazhniuk, L., Shykyrynska, O., Vyshkivska, V., Komarivska, N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. *Society. Integration. Education*, 2022. №1. P. 404-414. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6838>

10. Karuk I., Kolesnik, K., Kryvosheya T., Prysiazhniuk L., & Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting *Society. Integration. Education*, II Rezekne, 2021. P. 729-743. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247>

ЕКОЛОГІЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ЕМПАТІЙНИХ ЗАВДАНЬ

Анна Марусич, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: І.А. Стахова, докторка філософії (PhD), доцентка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

ENVIRONMENTAL EDUCATION OF YOUNGER SCHOOL STUDENTS BY MEANS OF EMPATHIC TASKS

Anna Marusych, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті висвітлено поняття «екологічне виховання», його особливості. Розкрито потенціал емпатійних завдань як ефективного засобу екологічного виховання. Наведено зразки емпатійних завдань у природничій освітній галузі. Презентовано опитування педагогів щодо реалізації емпатійних ігор.

Ключові слова: екологічне виховання, молодші школярі, емпатійні заняття, природнича освітня галузь.

Abstract. The article highlights the concept of «ecological education», its features. The potential of empathic tasks as an effective means of environmental education is revealed. Samples of empathic tasks in the field of science education are given. A survey of teachers regarding the implementation of empathy games is presented.

Key words: ecological education, younger schoolchildren, empathetic classes, natural education branch.

Великого значення сьогодні надається подоланню екологічної кризи, яка досягла світового масштабу, а у зв'язку з війною максимально загострилася в Україні. Проблеми екологічної безпеки займають провідне місце в політиці нашої держави, шляхи їхнього подолання об'єднують в собі комплекс природоохоронних заходів пролонгованих у часі та освітню діяльність спрямовану на виховання гуманної екологічно свідомої особистості, яка розуміє цінність природного довкілля та прагне його зберегти, відновити.

Екологічне виховання доречно розпочинати ще з молодшого шкільного віку, адже це сенситивний період розвитку особистості, саме в цей час у дитини формується уявлення про світ, його різноманіття, а також відбувається усвідомлення відповідальності за все, що оточує її навкруги. Особливу увагу у своїх дослідженнях екологічному вихованню учнів приділяли Г. Беленька, О. Біда, О. Грошовенко, І. Карук, З. Плохій, Н. Пустовіт, Л. Присяжнюк та інші.

У дослідженнях А. Войтович вказано на те, що екологічне виховання – це «цілеспрямований вплив на почуття особистості, прищеплення дбайливого ставлення до природного довкілля, емпатійне співпереживання природничих проблем, розуміння власної відповідальності за природне довкілля» [3, с. 149]. У працях О. Грошовенко визначено, що для учнів початкової школи найдієвішим є емоційно-естетичне сприйняття природного довкілля. Основна роль педагога полягає у тому, щоб гармонійно поєднати пізнавальні завдання з завданнями чуттєвого, емпатійного сприйняття природи та активною природоохоронною діяльністю [4, с. 30]. На нашу думку, екологічне виховання базується на спілкуванні дитини з природою, забезпеченні пізнання природного довкілля за допомогою його наочного споглядання, залучаючи всі органи відчуття. Для покращення емоційно-естетичного сприйняття природного довкілля важливе значення займають емпатійні ігри, які бузуються на налагодженні внутрішнього, душевного контакту дитини з природою. «Емпатія – це розуміння стосунків, почуттів, психічних станів іншої особи в формі співпереживання» [2, с. 369].

Використовуючи емпатійні завдання, молодшим школярам можна запропонувати зробити висновок з такої ситуації: «Максимко та Алінка поверталися додому з школи, на клумбі біля свого будинку вони побачили чарівні ромашки. Квіти були такі гарні, що діти не втрималися та нарвали великий букет. Вранці, вийшовши на прогулянку, діти поглянули на клумбу та засмутилися, вона була потоптана, квіти поопускали додолу свої голівки, ранкова роса заліковувала їх рани». Працюючи над цією ситуацією, учням доречно задавати такі питання: Як ти вважаєш, чому засмутилися діти? Як би ти почував себе на місці клумби? Розкажи про свої почуття. Який висновок про свій вчинок мали зробити Максим та Алінка? Щоб ти міг запропонувати дітям, для того щоб зберегти прекрасну клумбу? тощо.

Реалізації екологічного виховання засобами емпатійних завдань сприяють ігри-драматизації, ігри-інсценізації. Так, молодшим школярам можна пропонувати природничі постановки за творами В. Сухомлинського («Акація і Бджола», «Вербка над ставом», «Веселка в камінчикові», «Вогнегрівий коник», «Гудуть, а меду не приносять», «Джміль і Лілова Китиця», «Дід Осінник», «Дуб під вікном», «Дуб-пастух», «Жайворонок і Сонце», «Зелене та рум'яне яблучка», «Золотокоса», «Котик і їжачок», «Куди поспішали мурашки»), О. Пчілка («Як швидко літо проминуло»), О. Іваненко («Кисличка», «Казка про білочку-

мандрівницю», «Про зелену ялинку та золоту мандаринку», «Синичка»), Г. Тютюнник («Степова казка»), О. Бунець («Солодкий дощ») тощо.

Емпатійними завданнями для молодших школярів стануть завдання на перевтілення у ялинку, яку хочуть зрубати; у замулену річку; у первоцвіт, який виріс в лісі; у пташку, яка повертається з теплих країв; у весняну бруньку, яка розпускається тощо. Емпатійні завдання, як частина екологічного виховання, реалізуються через:

- зміст інтегрованого курсу «Я досліджую світ»;
- позаурочну та позакласну роботу з природничої освітньої галузі;
- проведення екологічних проєктів, вікторин, конкурсів, природничих тижнів, конкурсів, акцій, челенджів тощо;
- участь у природоохоронній діяльності;
- екологічне просвітництво батьків.

У ході дослідження ми провели опитування педагогів комунального закладу «Вінницький ліцей №35». Юлія О. (*пед. стаж – 24 роки*) стверджує, що емпатійні завдання дозволяють краще пізнати природу, сформувати екологічну компетентність. Марія М. (*пед. стаж – 13 років*) вказує на те, що емпатійні завдання дозволяють зблизити дитину зі світом природи, сформувати уявлення про неї через внутрішнє сприйняття та співпереживання. Олена К. (*пед. стаж – 18 років*) доводить, що молодшим школярам імпонують емпатійні ігри, вони люблять перевтілюватися у різні природні об'єкти, уявляти себе частинкою природи.

На нашу думку, використання емпатійних ігор у процесі вивчення природничої освітньої галузі впливає на встановлення гармонії між пізнанням та естетичним сприйняттям світу молодшими школярами, дозволяє впливати на екологічне виховання учнів, сприяє гуманному компетентнісному становленню особистості.

Отже, екологічне виховання молодших школярів – це складний довготривалий процес, що дозволяє ефективно впливати на ціннісні орієнтації учнів початкової школи, сприяє гуманному ставленню до природи. Емпатійні ігри активно впливають на екологічне виховання дітей, сприяють загальному творчому пізнавальному розвитку, формуванню цілісної наукової картини світу.

Список використаних джерел

1. Баюрко Н. В. Використання проєктних технологій у формуванні готовності майбутніх учителів до розвитку екологічної компетентності учнів. *Сучасна педагогіка: теорія, методика, практика*: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 16-17 жовтня 2015 року). Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. 180 с.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Бусел. Київ: Ірпінь; Перун, 2005.
3. Войтович А. Ю. Екологічне виховання учнів початкових класів в Україні та Європі: компаративний аспект. *Молодь і ринок: щомісячний науково-педагогічний журнал*. 2016. № 2 (133) лютий. С. 149-153.
4. Грошовенко О.П. Світоглядно-екологічний підхід до змісту природничої освіти в школі I ступеня. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир, 2017. С. 96-101.
5. Карук І. В. Дефінітивний аналіз та сутність поняття «експериментальна діяльність». Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія : педагогіка і психологія. 2020. №61. С. 30-35.
6. Стахова І.А. Особливості організації позашкільної екологічної освіти дітей у Європі. *Наука і техніка сьогодні (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал*. 2023. № 14(28). С. 469-479. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/nts/article/view/8248>.

ВИКОРИСТАННЯ МОВНО-МОВЛЕННЄВИХ ЗАВДАНЬ І ВПРАВ ЕКОЛОГІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Наталя Никончук, учителька географії

Комунальний заклад «Вінницький ліцей №27»

Лілія Сорокатиук, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Н.О.Комарівська, кандидатка філологічних наук, доцентка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

USE OF LANGUAGE AND SPEECH TASKS AND EXERCISES ENVIRONMENTAL ORIENTATION IN UKRAINIAN LANGUAGE LESSONS

Natalya Nikonchuk, geography teacher

Communal institution «Vinnytsia Lyceum № 27»

Lilia Sorokatyuk, master's student

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

***Анотація.** У статті визначено, що на формування екологічної культури молодших школярів можна опосередковано впливати під час виконання навчальних вправ і завдань з української мови. Автори переконані, що добирати та застосовувати методи формування екологічної культури учнів початкової школи необхідно з урахуванням основних психологічних теорій виховання й самовиховання творчої особистості та з урахуванням вікових особливостей школярів.*

***Ключові слова:** початкова школа, молодші школярі, екологічна культура, українська мова, вправи, завдання.*

***Abstract.** The article determines that the formation of the ecological culture of younger schoolchildren can be indirectly influenced during the performance of educational exercises and tasks in the Ukrainian language. The authors are convinced that it is necessary to select and apply methods of forming the ecological culture of elementary school students taking into account the main psychological theories of education and self-education of a creative personality and taking into account the age characteristics of schoolchildren.*

***Key words:** primary school, younger schoolchildren, ecological culture, Ukrainian language, exercises, tasks.*

Науково-технічний прогрес призвів до швидкого розвитку промисловості, сільського господарства й транспорту, що призвело до появи значної кількості шкідливих речовин, відходів побутового й виробничого характеру, які серйозно забруднюють та руйнують природне середовище. Експерти стверджують, що протягом останніх десятиліть планета Земля працює на межі своїх біологічних можливостей для забезпечення життєдіяльності людства. Покращення стану навколишнього середовища буде реальним лише тоді, коли широка громадська свідомість визнає цінність природи й коли практичні дії спрямовані на її охорону керуватимуться екологічною культурою серед населення, яке має усвідомлювати екологічні проблеми.

Одним з основних завдань сучасної загальноосвітньої школи є екологічне виховання учнів. Робота має бути спрямована на формування у них переконань у необхідності збереження природи та відповідального ставлення до неї. Дослідження показують, що чим раніше діти оволодівають цими уявленнями, тим ефективнішим стає результат. Тому важливо розпочинати екологічне виховання з перших днів дитини в школі, оскільки в цьому віці діти мають високий рівень пізнавального інтересу, допитливості, спостережливості та бажання доглядати за природними об'єктами.

Для вирішення проблеми екологічного виховання необхідно використовувати комплексний підхід, що включає в себе взаємодію урочних занять, екскурсій, позанавчальних та позашкільних заходів. Також важливо враховувати міждисциплінарні

зв'язки між шкільними предметами, де однією з ключових є навчальна дисципліна «Українська мова».

Початок форми. Один з основних методів навчання на уроках української мови – це метод вправ і завдань. Під час виконання будь-яких навчальних завдань з мови можна опосередковано впливати на формування екологічної культури молодших школярів. Вибір і застосування методів формування екологічної культури школярів базується на виховних можливостях навчальної дисципліни, на основних психологічних теоріях виховання й самовиховання творчої особистості, на знаннях вікових особливостей учнів 1-4 класів. Отже, особлива увага повинна бути приділена творчим методам, які позитивно впливають на підвищення пізнавального інтересу дітей до екологічних питань, навчальної мотивації, пошукової активності та позитивного настрою на заняттях.

Уроки української мови мають широкі можливості для розширення знань учнів про природне середовище, формування правил поведінки в природі та посилення мотивації до активної участі в її збереженні. Саме тому кожний урок мови має мати потенціал для екологічного виховання. Основний акцент ставиться на виборі навчального матеріалу для практичних вправ, особливо для молодших школярів, які найбільше сприймають природу через емоції та естетичне сприйняття. Учителю необхідно здійснювати поєднання емоційного ставлення до природи з завданнями, спрямованими на її вивчення та охорону. Також важливо використовувати високохудожні тексти про рідний край, красу природи та її збереження під час тренувальних вправ і творчих робіт, щоб сформувати учнівське бачення краси навколишнього світу, почуття бережливого ставлення до природи та усвідомлення, що людина є частиною природи.

Початок форми. Вправи та завдання, які вміщують інформацію природничої спрямованості, можна використовувати під час вивчення всіх розділів мовознавства в початковій школі. Наприклад, під час опрацювання фонетики можна пропонувати дітям виконати такі завдання:

1. Прочитайте уважно текст. Спишіть його, вставляючи пропущені букви. Скажіть, які звуки позначаються цими буквами?

Поділ...я – чарівний край, перлина України. Чорноземна ріл...я, мальовничі узліс...я, ниви щедрого колос...я – все це Поділ...я.

2. Спишіть текст. Поясніть написання букв «и», «е» в коренях слів.

*Ой вишеньки-черешеньки,
Червонії, спілі,
Чого ж бо ви так високо
Виросли на гіллі!*

*Ой того ми так високо
виросли на гіллі, –
якби зросли низесенько,
чи то ж би доспіли?
(Леся Українка)*

Можна запропонувати молодшим школярам вправи й завдання екологічного характеру під час опрацювання розділу «Текст»:

1. Поділіть текст на речення.

Дятел – невелика пташка, яка живе в лісах, парках і скверах у нього чорне пір'я на спині й крилах біла грудка нагадує червону шапочку він має міцний дзьоб ним витягує комах та личинок з-під кори дерев дятел утримується на стовбурі за допомогою кігтистих лапок ними він спирається на хвіст і тримає вертикальне положення ця чудова пташка дуже корисна для природи.

2. Прочитайте подані тексти. Визначте їх різновиди.

1) *Літаючі собаки, відомі як колонги, мають довге тіло, що досягає 30-40 сантиметрів, та розмах крил до одного метра. Вони харчуються плодами рослин уночі й сплять з донизу головами вдень.*

2) *Уперше я побачив колонгів у зоопарку, де двоє з них спали у клітці. Їхні голови звисали вниз. Літаючих собак відвідувачі не турбувалися.*

Вивчаючи частини мови з молодшими школярами, можна пропонувати їм виконати наступні завдання:

1. Прочитайте прислів'я. Випишіть сполучення іменників з прикметниками. Визначте рід прикметника. Запишіть прислів'я, яке найбільше сподобалось. Поясніть його зміст?

Поле видне та глухе, а ліс темний, та чуйний.

З маленької іскри великий вогонь буває.

Біля сухого дерева й сире горить.

Велика хмара, та дощ малий.

2. Прочитайте текст. Випишіть дієслова І дієвідміни в ліву колонку, а дієслова II – у праву. Позначте особові закінчення дієслів.

Журавлі

Сірі журавлі прилітають до нас рано, коли ще лежить сніг. Вони збираються в невеличкі групи й розпочинають... свої танці-вітання рідних місць. Сім'ї журавлів оселяються далеко одна від одної, а пташенята, що вилуплюються з яєць, майже готові до самостійного життя. Улітку молоді журавлі вже бігають разом з батьками по полях і луках, полюючи на шкідників.

Вправи та завдання на уроках української мови можуть бути репродуктивними, конструктивними або творчими. У другому класі, з урахуванням особливостей початкової мовної освіти, домінує виконання завдань такого типу, як списування, вибіркові, попереджувальні та пояснювальні диктанти, перебудова речень, вибір слів за контекстом, закінчення речень і тд. У третьому і четвертому класах з'являється більше завдань, які вимагають конструктивного та творчого підходу, що розширює можливості для екологічного виховання учнів. Цінними, на нашу думку, є комплексні вправи й завдання. Окрім роботи з мовним матеріалом, вони передбачають ще й морально-етичні бесіди. Наприклад:

Розгляньте малюнок (дівчинка дарує матері квіти), прочитайте діалог. Яка, на вашу думку, мета цього тексту?

– Матусенько! Я тобі квіточки принесла!

– Я рада, доню, що ти уважна до мене. Але я засмутилася, адже ти не лише квіти вирвала. Ти пошкодила коріння, забрала землю, в якій вони росли. Тепер на тому місці не виростуть нові квіточки.

2. А ви якої думки про вчинок дівчинки?

Ефективно для екологічного виховання використовувати завершальні вправи, зокрема диктантів, які в початковій школі відіграють важливу роль. Під час цих вправ можна поєднувати написання диктанту чи переказу з екологічною бесідою. Таке поєднання дозволяє досягти більш ефективного результату як у навчанні, так і в формуванні екологічної культури учнів. Наведемо приклад екологічного диктанту для учнів 3 класу:

Узимку

У зимовий ранок Іванко, одягнувши теплу шапку й козушок, поспішав до лісу. Захоплено дивився він на засніжену лісову галявину, яку освітлювали сонячні промені. Здавалося, що це тисячі яскравих зірочок. Там він помітив сліди сірого зайця та хитрої лисиці. Іванко обійшов галявину, понасіпав корм у годівниці та поспішив додому.

Велику користь у екологічному вихованні приносять уроки розвитку зв'язного мовлення, під час яких учні навчаються створювати свої перші невеликі твори – міркування, описи, розповіді. Учням початкових класів подобається писати тексти про тварин і рослини, що повинен важливо враховувати вчителі. Наприклад: «Моя улюблена домашня тваринка», «Що розповідає навесні верба на березі річки?», «Легенда про підсніжник», «З ким розмовляє крапля роси?», «Яку казкову історію розповів горобчик?» тощо.

Учні третього та четвертого класів можуть створювати власні твори, використовуючи аналіз окремих фактів та явищ у природі, які описані в художніх творах. Після того, як молодші школярі прочитають казку, оповідання, легенду, вірш на екологічну тему, учителю необхідно провести бесіду за змістом тексту, що допоможе дітям самостійно аналізувати факти та явища, встановлювати причинно-наслідкові зв'язки та краще розуміти проблему.

Отже, ефективність формування екологічної культури молодших школярів значно зросте, якщо цей процес буде проводитися систематично та цілеспрямовано з використанням

усіх можливостей освітнього процесу, включаючи й потенціал уроків з української мови для екологічного виховання учнів. Вправи та завдання, які містять екологічний матеріал, додають емоційного змісту навчально-виховному процесу, допомагають учителю більш різноманітно та систематично формувати уявлення молодших школярів про природне середовище. Такі вправи цікаві для дітей, запобігають утомленості, збільшують інтерес до навчання й сприяють розвитку екологічної культури.

Список використаних джерел

1. Комарівська Н. Зарубіжна література для дітей. Хрестоматія: навчальний посібник. Вінниця: ТОВ «Твори», 2018. 696 с.
2. Комарівська Н.О. Шляхи розкриття морального потенціалу текстів для дитячого читання. *Perspectives et mise en oeuvre de l'innovation dans le domaine scientifique: collection de papiers scientifiques «ЛОГОЕ» avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale* (Vol. 2), 20 septembre, 2019. Geneve, Suisse Plateforme scientifique européenne. P. 35-39.
3. Майхрук М. Природа навколо нас. Загадки, вірші, прислів'я та приказки. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2009. 128 с.
4. Стахова І., Казьмірчук Н. Парадигма екологічної освіти: європейський вимір. *Modern Scientific Method*. 2023. №4. URL: <https://www.researchgate.net/publication/351944423>
5. Сухомлинський В.О. Вибрані твори в 5-ти томах. Київ: Рад. шк., 1977. Т.3. 670 с.
- Яковенко О., Люлька Л. Світ природи на уроках мови. Початкова школа. 2002. №2. С.27-28.
6. Demchenko Olena, Bondar Yuliia, Shykyrynska Oleksandra, Komarivska Nadiia, Lyubchak Lyudmila, Stakhova Inna, Dabizha Liudmyla. [DEVELOPMENT OF YOUTH'S CREATIVE ABILITIES SCHOOLCHILDREN BY BYOD TECHNOLOGY. SOCIETY. INTEGRATION. EDUCATION](https://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6892). Proceedings of the International Scientific Conference. May 27th-28th. 2022. Volume I. P. 341-350. URL: <http://journals.rta.lv/index.php/SIE/article/view/6892>

СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЗА ПРИРОДОЮ ЯК ЗАСІБ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Альона Новікова, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: І. В. Карук докторка філософії (PhD), старша викладачка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

OBSERVATION OF NATURE AS A MEANS OF ENVIRONMENTAL EDUCATION OF CHILDREN

Alyona Novikova, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті висвітлюються особливості спостереження за природою як засобу екологічного виховання дітей у дошкільних навчальних закладах. З'ясовується значення спостереження за природою для розвитку екологічної свідомості, спостережливості, аналітичних навичок та формування ціннісних орієнтацій у маленьких дослідниках. У статті запропоновано конкретні заходи, які можна організувати для залучення дітей до спостереження та дослідження природи.

Ключові слова: екологічне виховання, спостереження за природою, заклади дошкільної освіти, екологічна свідомість, спостережливість, ціннісні орієнтації, навколишнє середовище, екологічна освіта.

Abstract. The article highlights the features of observing nature as a means of environmental education for children in preschool educational institutions. It explores the importance of nature observation for the development of environmental awareness, observant skills,

analytical abilities, and the formation of values in young researchers. The article suggests specific activities that can be organized to engage children in observing and exploring nature.

Keywords: *environmental education, nature observation, preschool educational institutions, ecological awareness, observational skills, analytical abilities, values formation, environment, ecological education.*

Екологічне виховання дітей є надзвичайно важливим завданням у сучасному світі, де питання екології та збереження природних ресурсів стають все більш актуальними. Один з ефективних та захоплюючих способів досягнення цієї мети - це спостереження за природою. Пізнання та дослідження навколишнього світу надає дітям можливість розвивати бажання берегти природу, розуміти її цінність та вплив своїх дій на навколишнє середовище.

Під час спостережень за природою діти мають можливість збагатити свої знання про навколишнє середовище та його живі організми. Вони з задоволенням вивчають нові факти про світ навколо себе, вражаючись різноманіттям і красою природи. Це сприяє формуванню в них екологічної свідомості – здатності розуміти важливість збереження природи для збалансованого функціонування екосистем.

Природа стає для них не лише об'єктом спостережень, але й джерелом відчуттів, емоцій та навчання. Під час спостережень за рослинами, тваринами та природними явищами діти переживають насичені емоції, сприймають красу навколишнього середовища та відчують гармонію з природою. Цей процес дозволяє дітям більше часу проводити на свіжому повітрі, де вони можуть відчувати запахи, слухати звуки та доторкатися до різноманітних текстур. Вони навчаються сприймати природу як живий організм, де кожен елемент виконує свою функцію для забезпечення рівноваги в екосистемі.

Через спостереження за природою діти навчаються відчувати відповідальність за довкілля та природні ресурси. Вони розуміють, що їхні дії можуть мати великий вплив на екологічний баланс та збереження біорізноманіття. Таке виховання відкриває їм очі на проблеми забруднення навколишнього середовища та потребу в збереженні природи для майбутніх поколінь.

Крім того, спостереження за природою вчить дітей важливим урокам про взаємозв'язок між людьми та природою. Вони можуть розуміти, що ми всі залежимо від природи. Це спонукає дітей вчиняти з усвідомленням та розумінням, звертати увагу на свої дії та їхні наслідки для природи. У результаті, діти, які виростають з усвідомленням важливості охорони природи, розвивають у собі цінності екологічної свідомості та сталого розвитку. Вони можуть стати активними захисниками природи, підтримувати екологічні ініціативи та пропагувати важливість збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Спостереження за природою є відмінним способом стимулювання цікавості та пізнавальної активності у дітей. Під час спостережень вони починають задавати питання про те, як працює світ навколо них, чому відбуваються певні явища та як можна пояснити різні природні події [1]. Діти виявляють свою допитливість та бажання досліджувати незвідані аспекти природи. Вони можуть обирати об'єкти для спостережень, визначати питання для дослідження, а також використовувати різні методи, щоб дізнатися більше про навколишній світ. Цей процес досліджень не лише сприяє розвитку наукових знань у дітей, але й розвиває їхні аналітичні та критичне мислення. Діти навчаються формулювати гіпотези, збирати та аналізувати дані, робити висновки та ділитися своїми відкриттями з іншими. Таку роботу дошкільники роблять у процесі дитячого експериментування. Така діяльність, на думку педагогині І. Карук, це: «Спеціально організована педагогом діяльність дітей, у якій вони шляхом самостійного відкриття, розв'язання проблемних завдань, практично перетворювальних дій різними методами дослідження (тактильними, зоровими та іншими), оволодівають новими знаннями, уміннями і навичками» [4].

Для організації спостережень за природою у дітей можна проводити різноманітні заходи:

1. Екскурсії. Одним із найефективніших методів організації спостережень за природою є проведення екскурсій та польових виїздів. Під час екскурсій у дітей є можливість діти мають можливість побачити різноманітність рослин та тварин у природному середовищі. Вони мають можливість спостерігати різноманітність рослин, тварин та екосистем, а також вивчати вплив людської діяльності на природне середовище.

2. Природничі куточки. Для постійного вивчення та спостереження за природою можна створити природничі куточки у навчальному закладі, де діти можуть вивчати рослини та маленьких комах, розпізнавати їх та вивчати їхній життєвий цикл. Ці зони можуть включати в себе акваріуми з місцевими водними організмами, тераріуми з рослинами та комахами, а також місця для вивчення ґрунтів та мікроорганізмів.

3. Експерименти та дослідження під час спостережень за природою є важливою складовою екологічного виховання дітей. Вони дозволяють дітям проводити прості експерименти з водою, ґрунтом, насінням рослин та спостерігати за їхнім ростом та розвитком. Такі заходи сприяють формуванню в них відповідальності за довкілля та розвивають наукові пізнавальні навички, які будуть корисні для їхнього розвитку.

Спостереження за природою є ефективним засобом екологічного виховання дітей. Це допомагає розвивати їхню екологічну свідомість, спостережливість, аналітичні навички та формувати ціннісні орієнтації. Спостереження в природі сприяє формуванню основ екологічної культури в дошкільному дитинстві.

Список використаних джерел

1. Біла І. Спостережливість – ключ до пізнання. *Дошк. виховання*. 2008. №4. С. 9-10.
2. Бондаренко В. О. Формування екологічного світорозуміння дошкільників через пошуково-дослідницьку діяльність. *Майстер класи для вихователів ДНЗ*. Харків: Вид. група «Основа», 2009. 284 с.
3. Іщенко Л.В., Кривошея Т.М., Карук І.В. Актуалізація аксіологічної сфери майбутнього вихователя до формування екологічно-вихованої особистості старшого дошкільника. *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»): журнал*. 2024. № 1(35). С.166-179.
4. Карук І. В. Дефінітивний аналіз та сутність поняття «експериментальна діяльність». *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*. Серія : педагогіка і психологія. 2020. №61. С.30-35.
5. Карук І.В. Екологічна освіта та виховання дошкільників як пріоритетний напрям розвитку культури європейського суспільства. *«Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал*. 2023. № 9(23) 2023. С. 320-329. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9\(23\)](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-9(23))
6. Плохій З. П. Формуємо екологічну компетентність молодшого дошкільника: навч. Посібник. Київ: Світлич, 2010. 144 с.
7. Плохій З. Еколого-розвивальне середовище дошкільного навчального закладу: інноваційні підходи. *Дошкільне виховання*. 2010. № 7. С. 6-10.
8. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazniuk L., Shykyrynska O., Vyshkivska V., Komariyvska N. The development of cooperation skills of senior preschoolers in the experimentation process. *Society. Integration. Education*, 2022. №I. P. 404-414. DOI:<https://doi.org/10.17770/sie2022vol1.6838>
9. Karuk I., Kolesnik K., Kryvosheya T., Prysiazniuk L., Shykyrynska O. Organization of group activities of older preschool children in the process of experimenting *Society. Integration. Education*. 2021. P. 729-743. DOI: <https://doi.org/10.17770/sie2021vol2.6247>

ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ

Наталія Олійник, кандидатка педагогічних наук, доцентка

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

FORMATION OF STUDENTS' ENVIRONMENTAL CULTURE

Oliinyk Nataliia, Candidate of Pedagogical Sciences,

Vinnitsia Mykhailo Kotsyubynskyi State Pedagogical University, (Ukraine)

Анотація. У статті висвітлено загальні теоретичні та практичні аспекти проблеми формування у студентів екологічної культури у процесі навчання у вищих закладах освіти.

Ключові слова: екологічна культура, студенти, навчання.

Abstract. The article highlights the general theoretical and practical aspects of the problem of forming students' ecological culture in the process of studying in higher education institutions.

Keywords: ecological culture, students, education.

Стан сучасної екологічної освіти як в Україні, так і за кордоном, в умовах загострення екологічних проблем викликає серйозні побоювання. Тому не має жодних сумнівів щодо підвищення якості екологічної освіти та просвітницької діяльності. Якість екологічної освіти залежить від сформованості в особистості екологічної культури. На сучасному етапі розвитку суспільства проблема формування екологічної культури підростаючого покоління набуває особливого значення через забруднення повітряних та водних басейнів, деградацію ґрунтів, зменшення біорізноманіття видів, руйнування озонового шару – захисного бар'єра атмосфери, нагромадження парникових газів, що спричиняють антропогенні зміни клімату Землі. У зв'язку з цим зростає значущість підвищення якості екологічної освіти у закладах вищої освіти, метою і результатом якої має стати формування екологічної культури як умови збереження і подальшого розвитку людини, здатної до створення гармонійної взаємодії з навколишнім середовищем.

Сучасний заклад вищої освіти має стати освітнім простором, що забезпечує екологічне навчання та виховання майбутніх фахівців. Це передбачає цілеспрямоване створення в освітньому процесі умов для формування у студентів ціннісного ставлення до довкілля, бачення себе неповторною частинкою живого, цілісного і розумного світу. Одна з провідних цілей екологічної освіти – підвищення рівня екологічної культури та освіченості студентів [1, с. 48]. Екологічна культура розглядається нами як найважливіша частина педагогічної культури. Згідно з сучасними науковими уявленнями, вона включає кілька компонентів: аксіологічний, технологічний, евристичний, особистісний:

– *аксіологічний рівень*: формування особистісної екологічної позиції, системи екологічних переконань, активність і самостійність у прийнятті екологічно необхідних, життєво важливих і доцільних рішень;

– *технологічний рівень*: опановування методиками і технологіями, необхідних для реалізації системи екологічної освіти;

– *евристичний рівень*: творче ставлення до вирішення завдань екологічної освіти, стійка потреба у професійному зростанні, здатність діяти в нестандартних, життєво орієнтованих екологічних ситуаціях;

– *особистісний рівень*: наявність таких важливих особистісних якостей, як дбайливе ставлення до природи, здатність відчувати красу природи [4, с. 123].

Таким чином, екологічна культура студентів закладів вищої освіти являє собою органічну єдність екологічно розвиненої свідомості, емоційно-психічних станів і практичної діяльності. Вона формується в контексті кількох напрямів діяльності сучасного закладу вищої освіти України через:

– забезпечення загальнокультурної екологічної підготовки студентів завдяки впровадженню основних і елективних екологічних курсів на всіх факультетах і для всіх спеціальностей;

- екологізація всіх навчальних дисциплін;
- залучення студентів до науково-дослідницької діяльності, участь студентів у різних актуальних екологічних проєктах у масштабах країни та регіону зокрема.

Важливо використовувати потенціал усіх напрямів багаторівневої освіти. Так, *природничі науки* навчають раціональному, розумному використанні природи з урахуванням прав і потреб не тільки теперішніх, а й майбутніх поколінь, *гуманітарні* – емоційно-почуттєвому і діяльнісному ставленню до природи, *технічні* – використанню конкретних методик і технологій очищення навколишнього природного середовища від усіх видів забруднення. Екологізація спеціальних дисциплін передбачає систематичне виділення в їхньому змісті тематичних розділів, безпосередньо пов'язаних з екологічною проблематикою.

Ефективність формування екологічної культури в процесі навчання може бути підвищена шляхом застосування різноманітних активних методів викладання. Серед них належне місце слід відвести проблемному навчанню, викладу матеріалу у форматі діалогу, дискусії, екскурсії на природу, експериментально-практичній роботі студентів у природних умовах тощо[6, с. 340]. . Цікавим та продуктивним є прийом цілеспрямовано розгляду екологічних ситуацій, коли є конкретна загроза природі, тоді студенти пропонують самі способи розв'язання цієї проблеми, знайшовши природоохоронний вихід з екологічно несприятливої ситуації, який має бути науково обґрунтований, економічно доцільний та моральний. Такий прийом роботи збагатить студентів досвідом прийняття екологічно грамотних рішень на основі морального вибору, розвине дослідницький інтерес молоді.

Таким чином, успішне формування екологічної культури є динамічним й комплексним процесом, на ефективність якого впливає як еколого-ціннісна складова та і освітнє середовище. Для оптимізації процесу екологічної освіти необхідно впроваджувати проєктно-дослідницьку діяльність, проводити екологічні курси, колективну творчу роботу.

Список використаних джерел

1. Григорович О., Олійник Н. Впровадження активних методів викладання в освітній процес. *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи*: збірник наукових праць Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2020. Вип. 3. С. 47-50.
2. Писанка К. О. Проблеми екологічної освіти та виховання в різних країнах світу. *Молодий вчений*. Психологічні та педагогічні науки. 2014. № 4 (07). С. 65-70.
3. Про концепцію екологічної освіти в Україні: Закон України . Рішення колегії МОНУ № 13/6-19 від 20.12.2001.
4. Саєнко Т.В., Бойченко С.В. Екологічна освіта сьогодні – екологічне майбутнє завтра. Проблеми і перспективи вищої освіти: монографія. Київ: Видавництво НАУ, 2013. 450 с
5. Стахова І., Казьмірчук Н. Парадигма екологічної освіти: європейський вимір. *Modern Scientific Method*, 2023. №4.
6. Стахова І.А. Генеза формування природничої компетентності учителя початкової школи у вітчизняних та зарубіжних психолого-педагогічних дослідженнях. Педагогічна освіта: теорія і практика: збірник наукових праць. Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка; Інститут педагогіки НАПН України 2018. . Вип. 24, ч.1. С. 340-347

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОЛОГІЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ В ЗАКЛАДІ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Діана Шандурська, здобувачка ступеня вищої освіти «магістр»

Науковий керівник: Л.В. Іщенко, докторка педагогічних наук, професорка
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського (Україна)

FEATURES OF ENVIRONMENTAL EDUCATION OF CHILDREN IN A PRESCHOOL EDUCATION INSTITUTION

Diana Shandyrskya, master's student

Vinnitsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University (Ukraine)

Анотація. У статті розглядається проблема екологічного виховання дітей дошкільного віку. Автором з'ясовано актуальність проблеми, схарактеризовано сутність, зміст і завдання екологічного виховання

Ключові слова: старші дошкільники, екологічне виховання, освітній процес, ціннісні орієнтації.

Abstract. The article deals with the problem of environmental education of preschool children. The author clarified the relevance of the problem, characterized the essence, content and tasks of environmental education

Key words: older preschoolers, environmental education, educational process, value orientations.

В умовах екологічної кризи, яка загострилася протягом XX- XXI століттях, особливого значення набуває необхідність усунення її наслідків та дотримання законів і норм міжнародних документів, стороною яких є Україна. Наразі некомпетентність людини у вирішенні регіональних, національних та глобальних екологічних проблем стає все більш очевидною. Це посилює потребу в підготовці майбутніх учителів до належного виховання своїх учнів. Екологічна освіта та екологічне виховання направлені на контакт людини з природою, покращення цієї взаємодії, підвищення рівня екологічної культури, формування якої починають в ранньому віці. Від усталеності сформованості цих елементів залежить ставлення особистості до навколишнього середовища в майбутньому [2]. На початку XX століття психологи, які розглядали дошкільний вік як етап розвитку особистості дитину, відзначали, що ставлення дитину до світу в цей період є насамперед естетичним.

Це пов'язано з тим, що до п'яти років у дітей формуються сенсорні еталони, розвиваються естетичні, пізнавальні та естетично-творчі здібності. Якщо у освітньому процесі не створюються умови для вільного фантазування дитини, то до шести років ця здатність знижується та зростає стандартизація та повторюваність несоціальних образів [4]. Питанням екологічного виховання і формування екологічної культури дошкільників займалися вчені й педагоги-практики Г.Тарасенко, О.Білан, Т.Куликова, І.Лисенко, З.Плохій, Т.Федерова та ін. Методичні рекомендації щодо ознайомлення дітей з природою розробляли В.Курашова, С.Ніколаєва, Н.Яришева та інші дослідники. Особливості організації роботи дітей з природним матеріалом висвітлювали в наукових й науково-методичних працях науковці: Л.Божко, І.Веремійчик, О.Кононко та багато інших фахівців.

В умовах ЗДО необхідним аспектом є реалізація наступних завдань екологічного виховання: формування гуманістичного ставлення до природного довкілля та явищ природи; розвиток відповідної системи екологічних знань та уявлень щодо явищ природи; набуття навичок бачити та знаходити красу у природі; розвиток бажання і уміння милуватися красою природи, знаходячи її у зовнішньому середовищі [4]. Сутністю екологічного виховання є передача екологічних знань і їх трансформація ставлення до природного середовища, що виражається через поведінку дитини. Для реалізації екологічного виховання в умовах ЗДО потрібно реалізувати три напрямки: 1) інтелектуальний; 2) персональний; 3) внутрішня готовність. Відповідно педагогічний освітній процес має бути направлений на формування таких психологічних властивостей особистості, як потреба спілкування з природою, інтерес до вивчення її законів, мотиви поведінки й діяльності щодо охорони природи, переконання в соціальному поясненні відношення людини до природи, в потребі керування природними явищами. Екологічне виховання в закладі дошкільної освіти має бути систематичним процесом, спрямованим на розвиток культури поведінки у навколишньому світі [2].

Під час знайомства дітей з природою в дошкільному закладі освіти широко застосовуються різноманітні методи: словесні (розповідь вихователя, бесіди, читання художньої літератури про природу); наочні (спостереження, розглядання картин і ілюстрацій, проглядання фільмів про природу); практичні (екологічні ігри, елементарні досліди, праця в природі) [4]. При відборі змісту дитячої діяльності у сфері екологічного виховання з метою формування у них базових знань з екологічної культури потрібно враховувати наступні положення: 1) зміст освіти має відрізнятися науковістю. Не дивлячись на вік, діти мають здобувати у доступній формі наукові знання щодо явищ навколишнього середовища, зокрема, природи; 2) зміст екологічного виховання має покращувати формування у дітей, з одного боку, цілісного сприйняття зовнішнього світу і взаємозв'язків частин цього цілого – з іншого [3].

Основні вимоги до формування ціннісних орієнтацій в сфері виховання дітей дошкільного віку викладені в нормативному освітньому документі «Базовий компонент дошкільної освіти» та освітніх програмах, що були розроблені керуючись ним. Під час аналізу Базового компоненту дошкільної освіти на наявність екологічних компонентів можна прослідкувати закономірність його реалізації через таку галузь життєдіяльності як «Природа» та освітній напрямок «Дитина у природному довкіллі». У дошкільника повинно сформуватись елементарне розуміння світу природи. Також в своїй змістовній наповненості галузь «Природа» має природничий та екологічний компонент. Серед загальних підходів до виховання особистості дитини через сферу життєдіяльності визначають екологічно наповнене виховання. Його метою є формування у дитини зачатків екологічного світогляду, виховання в неї позитивного емоційного ставлення до природи. Крім цього в дошкільному віці потрібно сприяти розвитку практичних умінь, направлених на екологічну та природничу діяльність [1].

Отже, формування екологічної компетентності підростаючого покоління є одним з найпріоритетніших завдань сьогодення. Виховання у дітей молодшого дошкільного віку відповідального ставлення до природи – це складний та довготривалий процес. Його результатом повинно бути не тільки засвоєння відповідних знань і умінь, а й розвиток навичок та бажання активно оберігати, поліпшувати навколишнє природне середовище. Важливу роль відіграє рівень сформованості початкових екологічних знань, які визначаються рівнем вираженості їх динамічного вираження: вірогідністю, узагальненістю, усвідомленістю.

Список використаних джерел

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_povu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Багракова Т. О. Сучасні проблеми екологічного виховання дошкільників. *Дошкільна освіта у сучасному соціокультурному просторі*: зб. наук. праць. 2019. Вип. 3. С. 24-27.
3. Бубнова В.М. Екологічне виховання як інструмент культурного спілкування дитини з природою. URL: <http://surl.li/udqla>.
4. Плохій З. Виховання екологічної культури дошкільників: навч. посібник. Київ: Вища школа, 1993. 255 с.
5. Шевченко Н.О. Формування екологічної культури дітей дошкільного віку у процесі художньо-творчої роботи з природним матеріалом. *Дошкільна педагогіка*. С. 11.
6. Zdanevych L., Kruty K., Demianenko O., Pakhalchuk N., Perminova L., Garachkovska O. E-learning methods in students' education. *International Journal of Innovative Technology and Exploring Engineering*. 2019. № 8(12). P. 251–256. URL: <https://doi.org/10.35940/ijitee.L3621.1081219>.